

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

11.11 – МР.1739 «С» 2020.11.12 031 ПЗ

МОРГУН АЛЬОНА СЕРГІЇВНА

2021

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Економічний факультет

НУБІП України

УДК 336.717.3

ПОГОДЖЕННЯ ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Декан економічного факультету Завідувач кафедри банківської
справи та страхування

НУБІП України

_____ Діброва А.Д.
(підпис)

_____ Худолій Л.М.
(підпис)

«   » 2021 р. «   »   2021 р.

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему «Управління депозитним портфелем банку»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код і назва)

НУБІП України

Програма підготовки освітньо-професійна
(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

НУБІП України

Керівник магістерської
роботи к.е.н., доцент
(науковий ступінь та вчене звання)

_____ Аврамчук Л.І.
(підпис) (ПІБ)

Виконала _____ Моргун А.С.
(підпис) (ПІБ)

НУБІП України

НУБІП України

КИЇВ 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Економічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри банківської справи та
страхування

д.е.н., проф. Худолій Л.М.
(науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (ІНБ)
" " 20 р року

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ

Моргун Альоні Сергіївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код і назва)
Тема магістерської кваліфікаційної роботи: «Управління депозитним портфелем банку»
затверджена наказом ректора НУБіП України від " " 20 р. №
Термін подання завершеної роботи на кафедру _____
(рік, місяць, число)

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи законодавчі і нормативно-правові акти
щодо регулювання банківської діяльності; монографії, підручники, посібники та наукові
публікації українських та зарубіжних вчених; а також офіційні статистичні матеріали
Державної Служби Статистики, Національного Банку України, фінансова звітність АТ КБ
«ПриватБанк» та інтернет-ресурси.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретичні основи управління депозитним портфелем комерційного банку;
2. Аналіз управління депозитним портфелем комерційного банку на прикладі
АТ КБ «ПриватБанк»;
3. Удосконалення управління депозитним портфелем банківських установ

Перелік графічного матеріалу (за потреби) _____

Дата видачі завдання " " 2021 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи _____

(підпис)

Аврамчук Л.А.

(прізвище та ініціали)

Завдання прийняв до виконання _____

(підпис)

Моргун А.С.

(прізвище та ініціали студента)

НУБІП України

НУБІП України

РЕФЕРАТ

Магістерська робота на тему «Управління депозитним портфелем банку»

викладена на 86 сторінках друкованого тексту, містить 28 таблиць та 29 рисунків.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та використаних джерел.

Для написання роботи було використано 77 джерел: законодавчі і нормативно-правові акти щодо регулювання банківської діяльності; монографії, підручники, посібники та наукові публікації українських та зарубіжних вчених; а також офіційні статистичні матеріали Державної Служби Статистики, Національного Банку України, фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк» та інтернет-ресурси.

Метою дослідження є дослідження теоретичних основ формування та управління депозитного портфеля комерційного банку, та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління депозитним портфелем комерційного банку.

Об'єктом дослідження виступає процес управління депозитним портфелем АТ КБ «ПриватБанк».

Предметом дослідження виступають теоретичні та практичні питання з приводу управління депозитним портфелем АТ КБ «ПриватБанк».

В роботі використовуються загальнонаукові методи (аналізу, синтезу та спостереження), а також статистичні (при дослідженні тенденцій зміни абсолютних і відносних величин). Зокрема, у першому розділі використовуються методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції та спостереження. У другому і третьому розділах, крім тих методів, які використовувались в першому розділі, ще використовуються статистичний метод, метод моделювання, методи кількісного аналізу економічних показників (спостереження, групування, порівняння, структурування й узагальнення) та методи економічного аналізу (кофіцієнтний аналіз).

НУБІП УКРАЇНИ

У першому розділі магістерської роботи викладено теоретичні основи управління депозитним портфелем комерційного банку.

Другий розділ присвячений дослідженню та аналізу діючої практики управління депозитним портфелем комерційного банку на прикладі

НУБІП УКРАЇНИ

АТ КБ «ПриватБанк»

В третьому розділі сформовано шляхи удосконалення управління депозитним портфелем банківських установ України.

Ключові слова: банківська діяльність, комерційний банк, депозит, депозитна діяльність, депозитний портфель, депозитний ризик, депозитні ресурси, депозитна політика, депозитна ставка.

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП УКРАЇНИ

НУБІП України

ЗМІСТ

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1. Економічна сутність депозитів як основи формування депозитного портфелю банків 6

1.2. Сучасні підходи до управління депозитним портфелем банку 12

1.3. Особливості формування депозитної політики банку та інструменти її реалізації 18

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ НА ПРИКЛАДІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1 Сучасний стан ринку депозитів в банківській системі України 26

2.2 Фінансово-економічна характеристика діяльності АТ КБ «ПриватБанк» 30

2.3 Оцінка структури та ефективності управління депозитним портфелем АТ КБ «ПриватБанк» 35

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

3.1. Міжнародний досвід управління депозитним портфелем банків 44

3.2. Рекомендації щодо вдосконалення діяльності фонду гарантування вкладів фізичних осіб 44

ВИСНОВКИ 44

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 44

ДОДАТКИ 44

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВСТУП

Ефективність функціонування банків в першу чергу залежить від стабільності та достатності їхньої ресурсної бази. Останнім часом, внаслідок

НУБІП України

розширення обсягів активних операцій банків, перед ними постає гостра потреба в пошуку нових джерел задля формування власного ресурсного потенціалу та нових методів і механізмів, які б забезпечували стабілізацію процесів

НУБІП України

формування ресурсної бази і депозитного залучення коштів, що гарантувало б максимальну віддачу від використаних ресурсів в процесі досягання банком поставлених цілей.

Формування та управління депозитним портфелем банківських установ має суттєве значення для їх ефективної діяльності. Він утворюється за рахунок вкладів населення і забезпечує фінансову стійкість та стабільність банків.

НУБІП України

Депозити не тільки розкривають зміст діяльності банків як посередників в придбанні грошових коштів на кредитному ринку, а й дають можливість втримувати й розширювати клієнтську базу банку. Саме тому дослідження формування та управління депозитного портфелю банківських установ України та депозитної діяльності загалом є необхідним та актуальним.

НУБІП України

Теоретико-практичним засадам депозитної діяльності банківських установ приділено достатньо великої уваги відомих українських вчених, серед яких: А. Авеносова, Л. Галапуп, В. Матвєєв, О. Гайдаржійська, В. Василенко,

А. Шелюк та ін. Питанням депозитної діяльності банків приділено значну увагу багатьох вчених, проте існує багато суперечностей в дослідженнях, що потребує подальшого аналізу даної проблематики.

НУБІП України

Метою дослідження є дослідження теоретичних основ формування та управління депозитного портфеля комерційного банку, та розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління депозитним портфелем комерційного банку.

НУБІП України

Поставлена мета магістерської роботи обумовлює більш детальне вирішення наступних завдань:

– Дослідити економічну сутність депозитів як основи формування депозитного портфелю банків.

– Розглянути сучасні підходи до управління депозитним портфелем банку

– Розглянути особливості формування депозитної політики банку та

інструменти її реалізації

– Проаналізувати сучасний стан ринку депозитів в банківській системі України

– Здійснити фінансово-економічну характеристику діяльності АТ КБ

«ПриватБанк»

– Провести оцінку структури та ефективності управління депозитним портфелем АТ КБ «ПриватБанк»

– Розглянути міжнародний досвід управління депозитним портфелем

банків

– Запропонувати модель залежності ефективності депозитного портфелю

АТ КБ «ПриватБанк» від якості залучених депозитів банку

– Визначити рекомендації щодо вдосконалення діяльності фонду

гарантування вкладів фізичних осіб

Об'єктом дослідження виступає процес управління депозитним портфелем

АТ КБ «ПриватБанк».

Предметом дослідження виступають теоретичні та практичні питання з

приводу управління депозитним портфелем АТ КБ «ПриватБанк».

Методи дослідження. В роботі використовуються загальнонаукові методи

(аналізу, синтезу та спостереження), а також статистичні (при дослідженні тенденцій зміни абсолютних і відносних величин). Зокрема, у першому розділі використовуються методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції та спостереження.

У другому і третьому розділах, крім тих методів, які використовувались в

першому розділі, ще використовуються статистичний метод, метод

моделювання, методи кількісного аналізу економічних показників (спостереження, групування, порівняння, структурування й узагальнення) та методи економічного аналізу (коефіцієнтний аналіз).

Інформаційною базою магістерської роботи є законодавчі і нормативно-правові акти щодо регулювання банківської діяльності, монографії, підручники, посібники та наукові публікації українських та зарубіжних вчених; а також офіційні статистичні матеріали Державної Служби Статистики, Національного Банку України, фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк» та інтернет-ресурси.

За матеріалами дослідження було опубліковано статтю на тему: «Необхідність ефективного управління депозитним портфелем банківських установ України».

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1. Економічна сутність депозитів як основи формування депозитного портфелю банків

На сьогодні в нашій країні ефективність функціонування банків в першу чергу залежить від стабільності й достатності їхньої ресурсної бази. Останнім часом, унаслідок збільшення обсягів активних операцій, з'являється гостра потреба банків в пошуку нових джерел задля формування власного ресурсного потенціалу, до того ж нових методів і механізмів, які будуть забезпечувати стабілізацію процесу управління ресурсною базою й депозитного залучення коштів, які в забезпечували банку максимальну віддачу від використання ресурсів в процесі досягнення ним поставлених цілей.

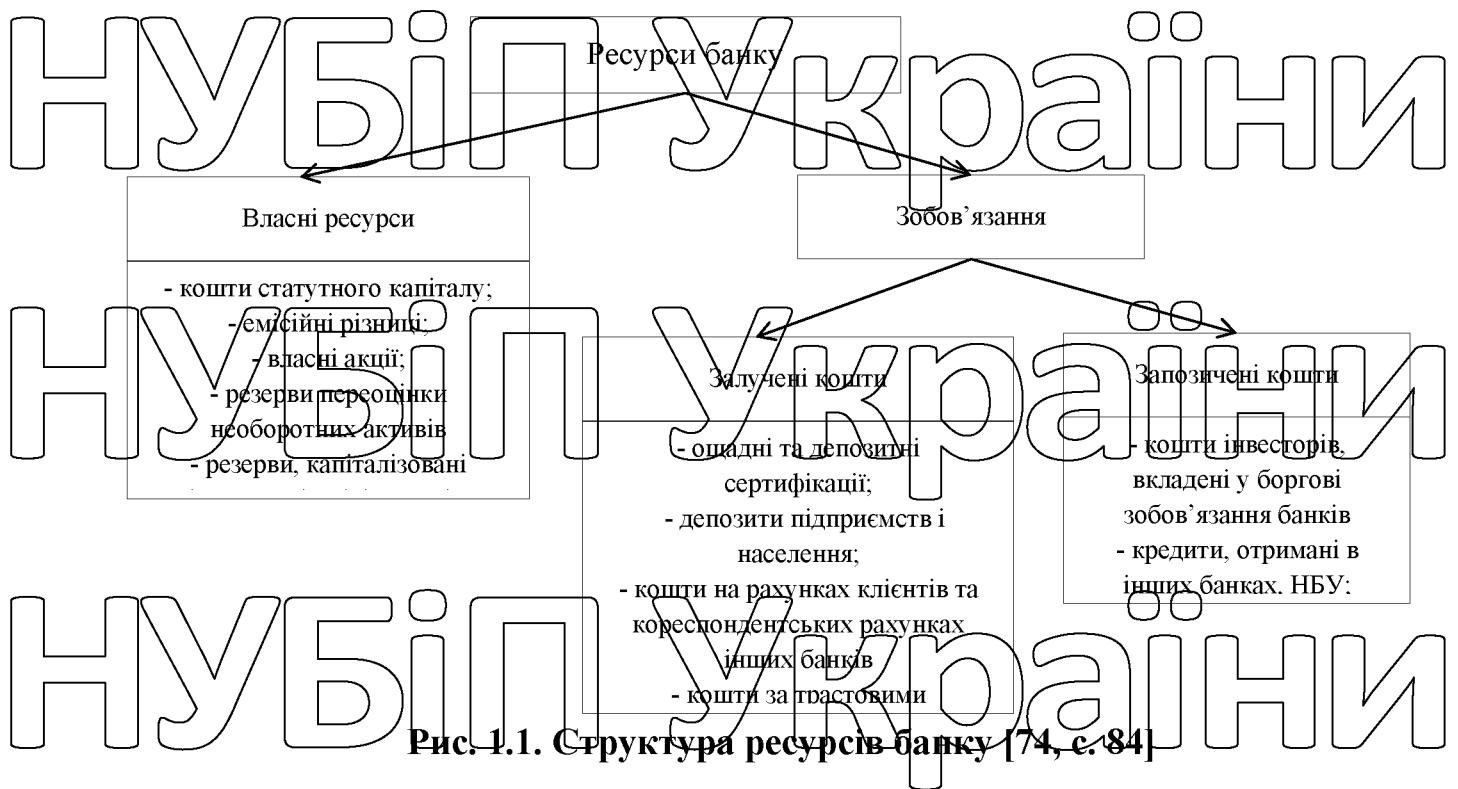
Ресурсами комерційного банку слід вважати сукупність грошових коштів, яка використовується при здійсненні ним активних операцій. Для розширення обсягів діяльності та закріплення позиції на ринку банківських послуг комерційні банки повинні приділяти найбільшу увагу процесу формування та управління ресурсами.

Ресурси банку в залежності від джерел утворення поділяються на 2 великі групи: власні ресурси та зобов'язання. Структуру банківських ресурсів показано на рис. 1.1. [74, с. 84].

Найбільш важливим джерелом формування та приросту ресурсної бази комерційних банків слід вважати саме депозитні операції.

Суб'єктами депозитних відносин служать: комерційні банки як позичальники; банки та інші кредитні установи, юридичні та фізичні особи як власники коштів (кредитори).

Об'єктом депозитних операцій виступають грошові кошти, які залучені банком на певний час на депозитні рахунки. Грошові кошти передані на умовах, які визначені двосторонньою угодою [11, с. 9].

Наукові та експерти зазначають, що формування депозитного портфеля комерційних банків має велике значення для їх ефективної діяльності. Як правило, даний портфель створюється за допомогою вкладів населення, а також забезпечує фінансову стійкість та стабільність банків. Депозити не лише розкривають суть діяльності банків як посередників в придбанні коштів на кредитному ринку, але й дають можливість утримувати, а також розширювати клієнтську базу банку [6, с. 164].

Згідно ЗУ «Про банки і банківську діяльність» – «вклад (депозит) – це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору» [10].

Визначення поняття «депозит» незалежно від цілей аналізу чи дослідження часто зустрічається в економічній літературі в доволі різних інтерпретаціях, однак в більшості з них є закладені ідентичні основи (табл. 1.1).

Таблиця 1.1.

Підходи до визначення поняття «депозит»

№	Автори	Визначення поняття «депозит»
1	В.С. Котковський [1, с.63]	«грошові кошти, які в готівковій чи безготівковій формі передані до комерційного банку власником чи третьою особою за дорученням і за рахунок власника для зберігання на певних умовах. Депозитом вважається будь-який відкритий клієнту в комерційному банку рахунок, на якому зберігаються його кошти»
2	С.А. Кузнецова, З.С. Пестовська, Т.М. Белгар, [2, с. 136]	«грошові кошти, які внесені у банк клієнтами, зберігаються на їх рахунках і використовуються згідно з укладеною угодою та банківським законодавством»
3	О.О. Прокопенко, В.П. Дьчук [3, с. 418]	«грошові кошти у готівковій чи безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті або банківські метали, які внесені вкладниками до депозитної установи на договірних засадах на умовах платності, повернення вкладу, строковості (або настання визначених у депозитному договорі умов) відповідно до законодавства України»
4	В.І. Варцаба, К.С. Машіко [4, с. 60]	«кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті або банківські метали, які банк прийняв від вкладника або які надійшли для вкладника на договірних засадах на визначений строк зберігання чи без зазначення такого строку (під процент або дохід в іншій формі) і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору»
5	М. Савлук [5, с. 474].	«кошти, які розміщені в банку на певний строк не менше від одного місяця і можуть бути знятимі після закінчення цього терміну або після попереднього повідомлення банку»

Наведені та інші існуючі трактування поняття «депозит» дали змогу зробити наступні висновки:

- у кожному з визначень предметом депозитної угоди виступають грошові кошти;

- грошові кошти можна вносити до банку безпосередньо вкладником, або ж і третьою особою, в національній валюті чи в іноземній;

- депозити можуть бути надані не лише на визначений термін, але й при умовах отримання грошової суми вкладу за першою ж вимогою чи інших умовах, які не суперечать чинному законодавству, особливо за настання визначених обставин.

Найповніше сутність поняття «депозит» розкриває його класифікація по різним ознакам. Одні з класифікаційних ознак депозиту виникли давно, пройшли певну апробацію на практиці та стали класичними для банків іноземних країн із

розвинутою ринковою економікою. Інші ознаки, з огляду на розвиток і вдосконалення банківської практики, виникли недавно. При незначних змінах умов класичних видів вкладів виникають нові, котрі повніше враховують потреби вкладників. Через це, ні в чинному законодавстві України ні в економічній літературі чіткої і повної класифікації депозитів банків немає [11, с. 9].

Розглянемо окремі ознаки класифікації депозитів банків, які наведені в додатку А. Кожен із зазначених в Додатку А видів депозитів має власні переваги та недоліки.

Положення «Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами» визначає такі види депозитів [75]:

- депозити (вклади) на вимогу;
- депозити (вклади) строкові.

Депозит на вимогу – це грошові кошти, які знаходяться на поточних рахунках та використовуються власниками залежно від потреб в цих коштах.

Таким чином, відповідно наведеній класифікації, варто зазначити, що найвагомніше значення із точки зору планування й проведення активних операцій займає саме класифікація за строками використання [76, с. 804].

Для банку недоліком депозитів до запитання є нестабільність їх розмірів, що насамперед обмежує можливість їхнього використання банком для інвестиційних та позичкових операцій, тому вкладникам на поточні рахунки або сплачується низький процент за депозитами, або ж він не сплачується взагалі. За умов відсутності плати за депозитами до запитання банки докладають зусиль до стимулювання приросту поточних внесків за допомогою надання додаткових послуг, залучення клієнтів, а також підвищення якості обслуговування. Це, зокрема, кредитування з поточних рахунків, пільги вкладникам для одержання кредиту, використання для клієнта зручних форм розрахунків, таких як застосування кредитних карт, чеків, розрахунково-консультативне обслуговування [7, с. 5].

У закордонній практиці термін дії таких вкладів переважно не обумовлюється, однак у вітчизняній практиці банки часом обумовлюють у договорі термін дії, на який же підписується угода, до прикладу один рік. Ця дія робиться з метою запобігання вимог клієнтів стосовно змін процентних ставок, і крім того умовам договору [7, с. 5].

Строкові депозити – це грошові кошти, які розміщені в комерційному банку на певний термін. Строкові вклади для банків є найбільш стабільними і зручними для планування [77].

Однією з форм строкових депозитів є ощадні вклади, які служать вкладникам для накопичення грошових заощаджень. Власнику ощадного вкладу надається іменне свідоцтво про внесок в формі ощадної, у якій показані всі операції по рахунку. Ощадні вклади прогнозують тривале існування на рахунках вкладників стабільних залишків коштів, які використовуються для активних банківських операцій. Практично всі клієнтські рахунки є депозитними. Депозитним рахунком може бути будь-який відкритий клієнтом в комерційному банку рахунок, на котрому зберігаються його грошові кошти. Крім грошових коштів, юридичними та фізичними особами можуть бути розміщені на депозитних рахунках цінні папери і банківські метали [76, с. 804].

Фактори, які мають вплив на можливість залучення депозитних ресурсів

Фактичний розмір капіталу банку

Імідж банку на депозитному ринку

Ефективність маркетингової політики банку

Професійність персоналу, в т. ч. культура обслуговування клієнтів

Ринковий попит на депозитні кошти

Цінова політика банку

Масштабність номенклатури послуг, які надаються клієнтам

Поточний економічний стан країни

Рис. 1.2. Фактори, які мають вплив на можливість залучення депозитних ресурсів [64, с. 13]

Банк залучають депозитні ресурси, які відрізняються умовами, термінами, валютою залучення і складом суб'єктів економічних відносин. Отже, виникають

різні фактори, які безпосередньо мають вплив на ризиковість проведення операцій із залучення ресурсів на депозитні рахунки (рис 1.2.).

Говорячи про сутність депозитів банку підкреслимо, що їх особливістю є двоїста природа, оскільки вони виконують для вкладників подвійну роль виступаючи в ролі грошових коштів з одного боку та в ролі капіталу з іншого.

Отже, депозит є вигідним не тільки вкладнику, а й банку. Безліч депозитів створюють ресурсну базу банку, яка розміщується при вигідних умовах в будь-якій сфері економіки. Різниця у відсотках по депозитах та відсотках, які одержані

від позичальників депозитних ресурсів банку, є винагородою банку за проведену ним роботу при залученні вільних грошових коштів та їхньому розміщенні [12, с. 15].

Залучення комерційними банками депозитних ресурсів передбачає використання різноманітних видів депозитних рахунків і проведення депозитних операцій. Через це, депозитні операції банків займають вагомe місце в діяльності

банку, оскільки вони є головним джерелом реалізації активних та, пасивних операцій банку. За рахунок проведення депозитних операцій банком він забезпечує власну ліквідність та прискорює безготівкові розрахунки. Ресурси,

які сформовані за допомогою депозитних операцій є значно дешевшими за міжбанківські кредити.

Таким чином, розкривши сутність депозитів банку та депозитних операцій, можемо підтвердити, що вони сприяють в отриманні банківського прибутку, а також створюють необхідні умови для отримання прибутку на майбутнє.

Розглянувши класифікацію депозитів, зауважимо що сучасна банківська практика визначається їх великою різновидністю. Це обумовлене бажанням банків за умов сегментованого висококонкурентного ринку повністю

задовольняти попит різних груп клієнтів щодо банківських послуг та залученню їх коштів для збережень на банківських рахунках.

1.2. Сучасні підходи до управління депозитним портфелем банку

Основу конкурентоспроможності банківської установи на ринку банківських послуг складають прибутковість та обсяги наданих послуг, для забезпечення даних складових досить актуальним та важливим етапом є управління щодо залучення оптимальних обсягів тимчасово-вільних коштів суб'єктів господарювання та населення.

Депозитний портфель – це важлива складова ресурсної бази банку. Під депозитним портфелем слід розуміти сукупність залучених банком грошових коштів на депозитні рахунки вкладників на договірній основі.

Формування депозитного портфеля являє собою безперервний циклічний процес, який складається із таких основних етапів:

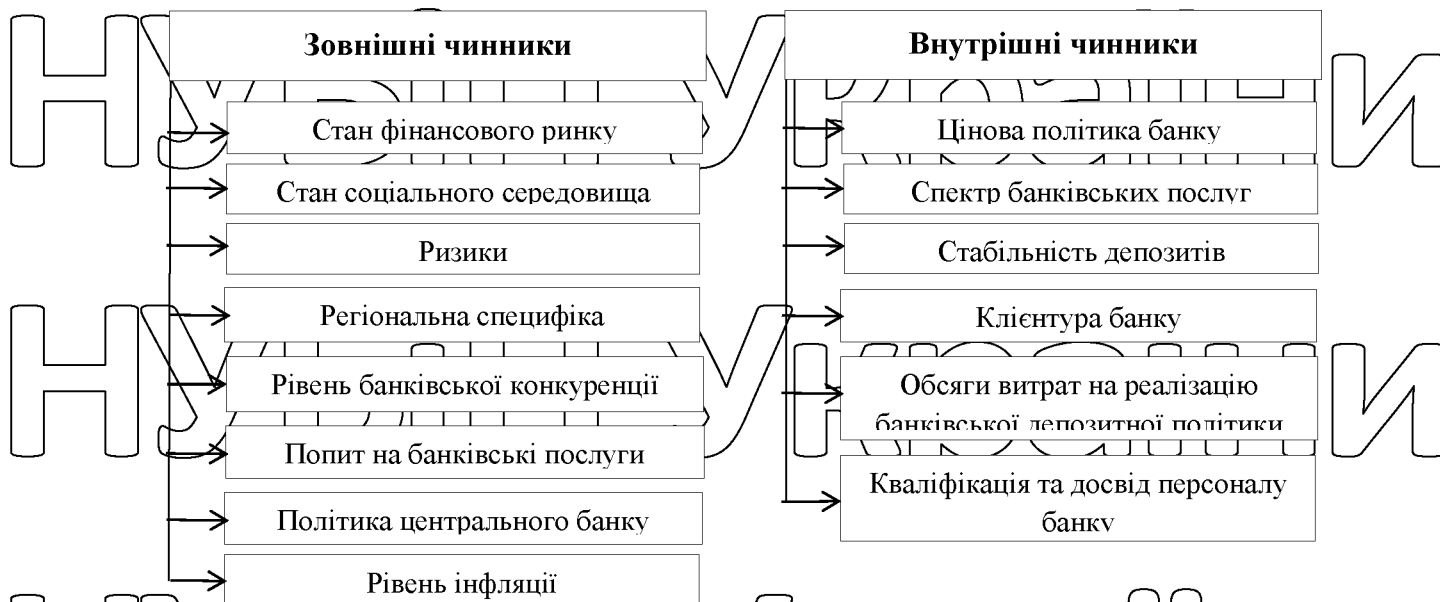
- 1) аналіз (здійснення досліджень «поведінки» грошових коштів на депозитних рахунках клієнтів);
- 2) планування (орієнтація щодо залучення певних груп клієнтів та видів депозитів);
- 3) робота на залучення клієнтів (упровадження новітніх продуктів, гнучка тарифна політика та індивідуальна робота з клієнтами);
- 4) контроль [15, с. 15].

Основна мета формування депозитного портфеля – це отримання доходу та збереження капіталу, інакшими словами, мета полягає у максимізації доходу й мінімізації ризику [16, с. 57].

Механізм управління депозитним портфелем банківської установи – це обґрунтована і гнучка система із стратегічних та тактичних управлінських рішень і відповідних їм заходів задля визначення складу й технологій із залучення банком депозитних ресурсів на умовах забезпечення високого рівню його конкурентоспроможності, прибутковості й ліквідності [15, с. 16].

Формування депозитного портфеля банківської установи залежить від певних чинників (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Чинники, які мають вплив на формування депозитного портфеля комерційних банків [7, с. 7]

У продовження дослідження зауважимо, що комерційні банки стикаються із певними проблемами які виникають в процесі формування депозитного портфеля, такі як:

- 1) імовірний швидкий відтік грошових коштів та втрата ліквідності банку, що обумовлено заощадженнями вкладників;
- 2) слабкий контроль комерційного банку над обсягами депозитних операцій (ініціатива з розміщення грошових ресурсів здебільшого приходить від самих вкладників);
- 3) неактивне використання цінових і нецінових методів політики маркетингу, що в свою чергу, зменшує ймовірність використання вкладниками ширшого спектру якісних послуг банку;
- 4) недостатність страхових гарантій до більшості депозитних пропозицій;
- 5) різноманітність шахрайств та кіберризиків;
- 6) невисокий рівень фінансової грамотності населення;
- 7) ризики банків, про які не проінформована більшість клієнтів;
- 8) нерозвинений спектр додаткових послуг під час розміщення депозитних коштів [65, с. 38].

Вирішення наведених вище проблем може слугувати застосування певних заходів. До прикладу, щоб фізичні особи інтенсивно здійснювали вклади на банківські депозитні рахунки, банкам, в свою чергу, потрібно здійснювати

постійне вдосконалення та створення нових банківських продуктів, поліпшення процесів з обслуговування клієнтів та модернізувати систему управління.

Управління залученими ресурсами банку – це складний та багатогранний процес, сутність цього процесу полягає в пошуку та практичній реалізації дієвих рішень щодо формування, розподілу та використання фінансових ресурсів.

Тобто управління ресурсами банку взаємопов'язано з проведенням його активних і пасивних операцій [11, с. 26]

У сучасній практиці щодо управління пасивами набули розповсюдження такі підходи як:

- управління резервною позицією, що передбачає врахування обсягів уведених в банківських установах позичкових обмежень, таких як резерви другої черги. Проте дане управління пов'язане з ризиком від підвищення цін на ресурси чи можливістю не отримати потрібних обсягів ресурсів;

- управління позичковою позицією, що враховує обсяги звільнених грошових коштів із позичкових вкладень [13].

Управління банківськими активами та пасивами складається в розумінні взаємозв'язку між ризиком та прибутковістю і охоплює:

- управління структурою балансу банку;
- результативну зміну структури балансу залежно від навколишнього

середовища;

- максимізацію прибутку у межах заданих величин ризику, які встановлені у фінансовій стратегії.

Інакше кажучи управління активними та пасивними операціями банку чи, банківським портфелем, є управлінням його структурою, що спрямоване на максимізацію прибутку у межах заданих величин ризику [14].

Виходячи зі сказаного вище під управлінням депозитним портфелем розуміють управління його структурою, що спрямоване на максимізацію доходу у межах допустимого ризику.

Як у вітчизняному і в зарубіжному досвіді банківської справи депозитний портфель банку є важливою складовою ресурсної бази. Від ефективності управління якого залежать найважливіші показники діяльності банківської установи – рентабельність і ліквідність.

В портфельній теорії виділяють активну та пасивну модель управління портфелем. Пасивна модель передбачає те що усі цінові параметри фінансового ринку перебувають в рівновазі, а прийняття рішень опирається на незмінність даної ситуації. Активна модель означає, що на ринку властиві постійні зміни, а прийняття рішень має реалізовуватися на основі досліджень масивного обсягу інформації та надання переваг на основі цього дослідження новим закономірностей розвитку ринку.

Пасивна модель управління полягає у створенні добре диверсифікованого портфеля із наперед визначеним рівнем ризику та тривалого збереження портфеля у незмінному стані. Методами пасивного управління виступають:

- диверсифікація (передбачає приєднання до складу портфеля різноманітних цінних паперів з відмінними характеристиками);
- індексний метод (зведений на тому, що у якості зразка береться певний портфель, структура якого характеризується визначеними індексами);
- збереження портфеля (ґрунтується на підтримці структури та збереженню рівня загальних характеристик портфеля) [16, с. 54].

Активна модель управління передбачає детальний аналіз дослідження та термінове придбання інструментів, які відповідають цілям портфеля, а також швидкісну зміну складу активів, які входять в портфель. Активна модель управління започаткована на постійному реструктуруванні портфелю на користь найбільш дохідних на даний момент активів та швидкого позбавлення низько дохідних активів.

Якщо сконцентрувати дані моделі на процес управління депозитним портфелем, то можемо отримати, що пасивна модель управління депозитним портфелем являтиме собою створення як слід диверсифікованого портфеля із

наперед визначеним рівнем ризику. Пасивне управління буде ефективне лише стосовно портфеля, який складається з депозитів із низьким рівнем ризику.

Активна модель управління буде виражатися в підтримці та збільшенні числа клієнтів, розширенню та вдосконаленню депозитних операцій, спрямуванню мінливим тенденціям ринку. Це буде досягнуто за допомогою постійного

вивчення ринку, ефективного використання власних можливостей,

диверсифікації портфелю на цій основі, задоволенню потреб клієнтів та диференціації послуг [16, с. 54].

Виходячи з вищесказаного управління депозитним портфелем представляє собою неперервний процес, який полягає в застосуванні сукупностей вимог банку до депозитів визначених методів та технологічних можливостей, котрі дозволяють:

- забезпечувати відповідність складу та структури обраному типу портфеля;

- зберігати вкладені кошти;

- досягати необхідний рівень доходності, ризику і ліквідності.

Управлінський цикл депозитного портфеля полягає в наступному:

- перший етап – планування – полягає у формуванні депозитного портфелю, а саме у визначенні його цілей, розробці стратегії та тактики формування депозитного портфелю;

- другий етап – регулювання – полягає в організації логічного виконання поставлених стратегічних та тактичних завдань формування депозитного портфелю, буде спрямовано на підтримку запроектованого рівня доходу та ризику, у зв'язку з цим буде включати виявлення ризиків та розробку заходів

для зниження їх рівня;

- третій етап – контроль – покликаний відповісти на запитання: чи досягнуто поставлені цілі? Чи вимагають управлінські рішення коректування?

Висновки, отримані на цьому етапі управління, може бути покладено за основу поточного регулювання та коригування тактики і стратегії з формування депозитного портфеля [11].

Відповідно цьому система управління депозитним портфелем комерційного банку повинна включати такі основні елементи:

- організація депозитної діяльності;
- депозитна інформаційна управлінська система;
- управління ризиками депозитного портфеля;
- моніторинг змін депозитного портфеля.

Основним елементом циклу другого етапу є управління ризиками депозитного портфелю, що складається в управлінні ризиками певного депозиту, а також в управлінні ризиками усього портфеля.

Третій етап представляє собою моніторинг поточного стану банківського депозитного портфеля, який полягає у безперервному аналізі якості депозитного портфеля, та дозволяє виявляти можливі відхилення й проводити відповідні коригування у портфелі, аж до його перегляду, тобто його переформування.

Організацію самого циклу з управління депозитним портфелем покладено на депозитну інформаційну управлінську систему, яка являє собою підрозділ, який займається безпосередньо управлінням депозитного портфеля та володіє для цього необхідною інформацією [16, с. 57].

Узагальнюючи вищезазначеного, отримуємо:

- управління депозитним портфелем банку повинно носити системний характер із чітко вираженою цільовою орієнтацією, інакше кажучи зважаючи на те, що основна мета формування депозитного портфеля – це отримання доходу та збереження капіталу, у такому разі управління депозитним портфелем зобов'язано бути спрямоване на реалізацію цієї мети, що вимагає забезпечення зберігання вкладених коштів та відповідність складу і структури вибраного типу портфеля, оптимізацію з використання депозитних ресурсів.

– управління портфелем здійснюється за рахунок реалізацію управлінських функцій впливаючи на внутрішньобанківські взаємовідносини, до того ж і на відносини із зовнішнім середовищем;

– управління представляє собою синтез наукових знань та творчого підходу до їхньої реалізації практичної діяльності;

– управління повинно бути спрямоване на оптимізацію з використання депозитних ресурсів.

1.3. Особливості формування депозитної політики банку та інструменти її реалізації

На сьогодні в Україні важливу роль в забезпеченні стабільного й ефективного функціонування комерційних банків займає формування науково-

обґрунтованої банківської політики, головною складовою якої є депозитна

політика, оскільки одне із головних завдань банків – це формування ресурсної бази, котра формується завдяки вкладів населення і забезпечує фінансову стійкість та стабільність банківської установи. Ефективність депозитної

діяльності більшою мірою визначається ефективністю розроблення банківської

депозитної політики, роль якої полягає у встановленні граничних розмірів депозитної бази [44, с. 135].

З точки зору Світлани Еш «Депозитна політика банку – це система заходів щодо формування портфеля депозитних послуг, різних форм і методів організації цих заходів, визначення конкурентних позицій банку на даному

сегменті ринку та забезпечення стійкості і надійності ресурсної бази» [70, с. 212].

Депозитна політика є одним із елементів широкого спектру політики банку. Вона представляє собою складне економічне явище, суть її розглядається

у наукових працях зарубіжних та вітчизняних вчених, проте слід зазначити, що

серед вчених досі немає єдиної точки зору визначення даного поняття [66].

Аналіз літературних джерел визначення категорії «депозитна політика» наведено в табл. 1.2.

Підходи до визначення поняття «депозитна політика»

Джерело	Визначення
О. Бартош [18], Р. Коцовська [67], Б. Грибенкин [68]	«Стратегія і тактика банку щодо залучення грошових коштів вкладників та інших кредиторів і визначення найефективнішої комбінації таких джерел»
Синяк А.А., Горчакова І.А. [72]	«Механізм реалізації інтересів усіх суб'єктів депозитного ринку, спрямований на оптимізацію витрат щодо залучення коштів на депозитному ринку за умови їх ефективного використання»
І. Мельникова [69]	«Комплекс заходів щодо формування асортименту високоякісних депозитних послуг, різноманітних форм і методів залучення коштів із метою гарантування стійкості і надійності депозитної бази для забезпечення конкурентних переваг банку на фінансовому ринку»
С. Кучеренко, Я. Лихочас [71]	«Створює умови для не ризикованого вкладення фінансових ресурсів суб'єктів ринку. Менеджмент депозитних ресурсів передбачає здійснення системного, динамічного аналізу обсягів залучених депозитів»

Формування депозитного портфеля є основним продуктом депозитної політики. Депозитна політика охоплює склад депозитного портфеля та контроль

над ним як єдиного цілого, а також встановлює стандарти задля прийняття

конкретних рішень. Склад депозитного портфеля – це відображення, матеріалізація ідеальної конструкції депозитної політики. Інакше кажучи портфель формується під впливом банківської політики. Політика вирішує, як та

в яких пропорціях його формувати. У цьому масштабі депозитна політика банку

є мистецтвом управління сукупним депозитним портфелем банку та представляє

її як системоутворюючий процес структурування депозитного портфеля [16, с. 58]

Депозитна політика ґрунтується на установленні депозитних відносин банку з його клієнтами та спрямована на їхній розвиток та удосконалення.

Оптимізація депозитної політики банку є складним багатofакторним завданням, основою вирішення якого є врахування інтересів економіки країни загалом, комерційного банку як суб'єкта економіки, клієнтів й персоналу банку

зокрема. Очевидно, що висвітлені інтереси не завжди співпадають. А саме

оптимальна депозитна політика окреслює, насамперед, узгодження їх інтересів.

Окрім цього, депозитна політика повинна бути підпорядкованою оптимальному співвідношенню дохідності, ліквідності та ризику [9, с.3]

Депозитна політика являє собою складне економічне явище, суть якого розглядається і в широкому, і у вузькому значеннях. У широкому значенні депозитну політику комерційного банку розглядають як стратегію та тактику

банку за його діяльності щодо залучення обсягів ресурсів з метою повернення та при організації й управлінні депозитним процесом. У вузькому значенні депозитну політику розуміють як стратегію та тактику банку у частині організації депозитного процесу із метою забезпечення його ліквідності.

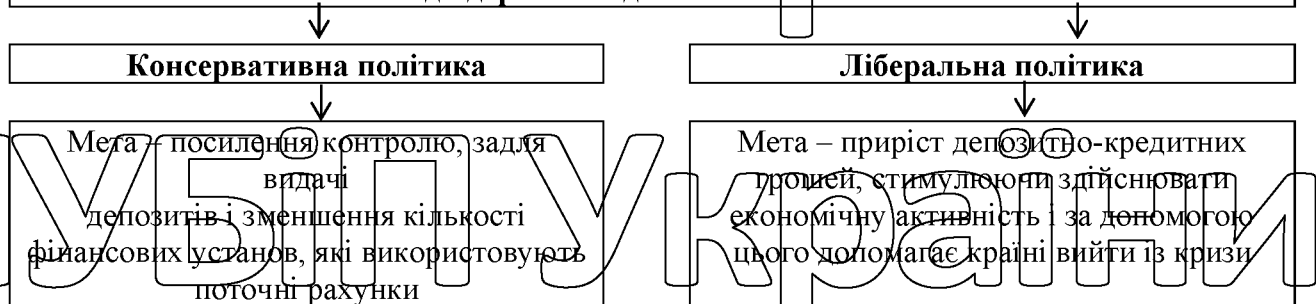
Варто зазначити, що нема єдиної депозитної політики для усіх банківських установ, кожен банк встановлює свою власну депозитну політику із огляду на політичну, економічну соціальну ситуацію у сфері своєї діяльності. Сукупний ризик банківської діяльності значно підвищується, якщо у банку немає депозитної політики, або здійснюється нефективна депозитна політика, або банк не зміг довести її головні положення до відома визначених виконавців, ставлячи цим самим під сумнів її можливість реалізації.

Процес формування й реалізації депозитної політики банку повинен обумовлюватись концептуальними положеннями її реалізації (рис. 1.4).

Виділяють два види депозитної політики: консервативна та ліберальна.

Консервативна політика застосовується за високого рівня інфляції, зростання цін і зменшення виробництва, ліберальна застосовується за низького рівня інфляційного процесу.

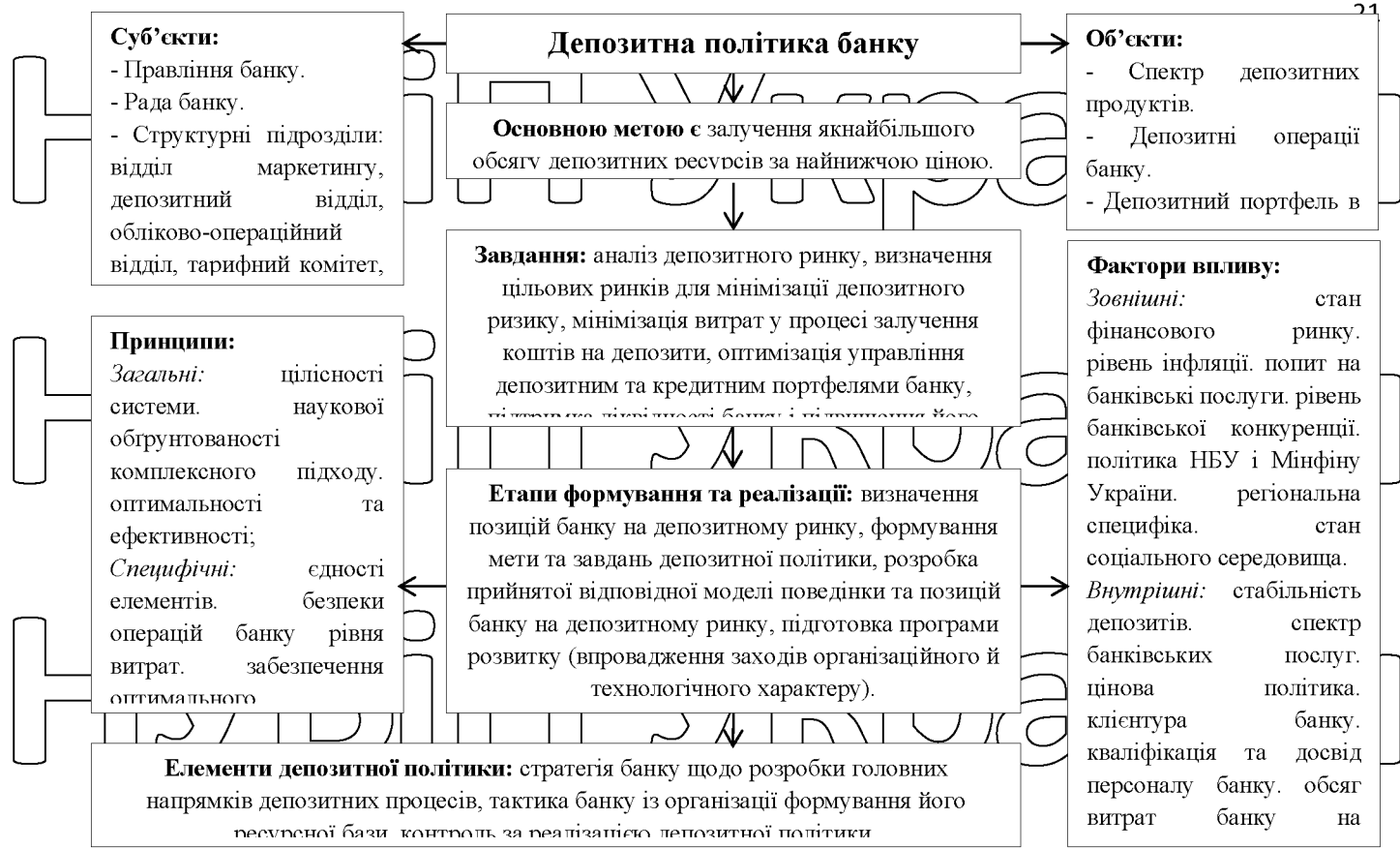
Види державної депозитної політики

Рис. 1.5. Види державної депозитної політики [19, с. 736]

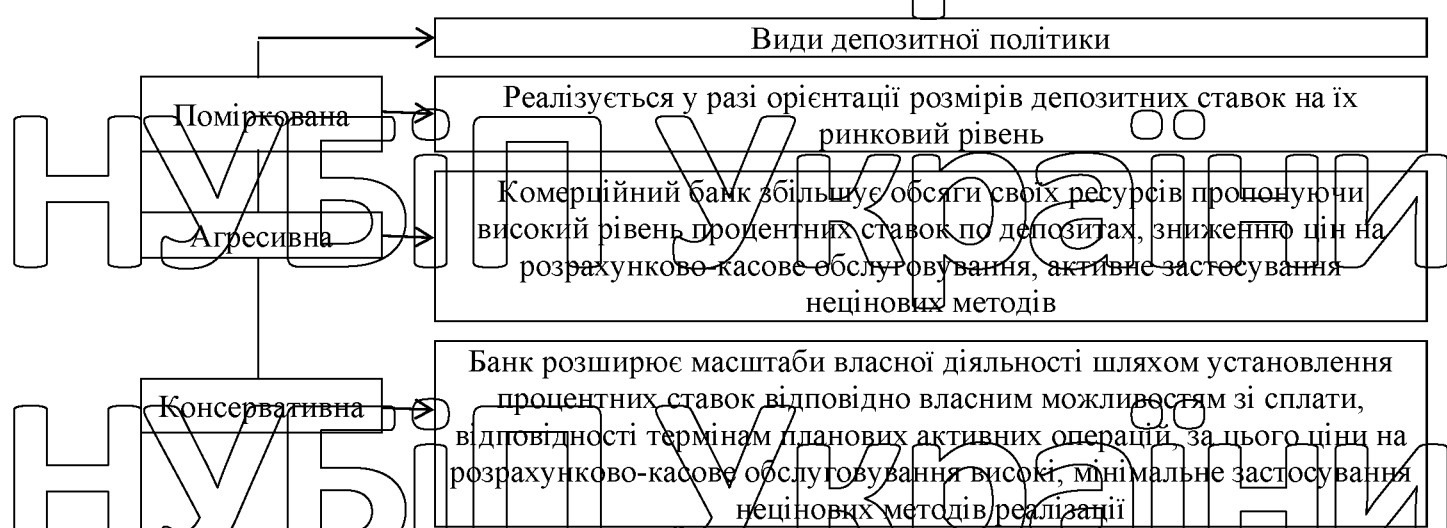
В залежності економічній ситуації у країні, розвитку депозитного сектора і в цілому політики банку поділяють три види банківської депозитної політики, які показані на рис. 1.6.

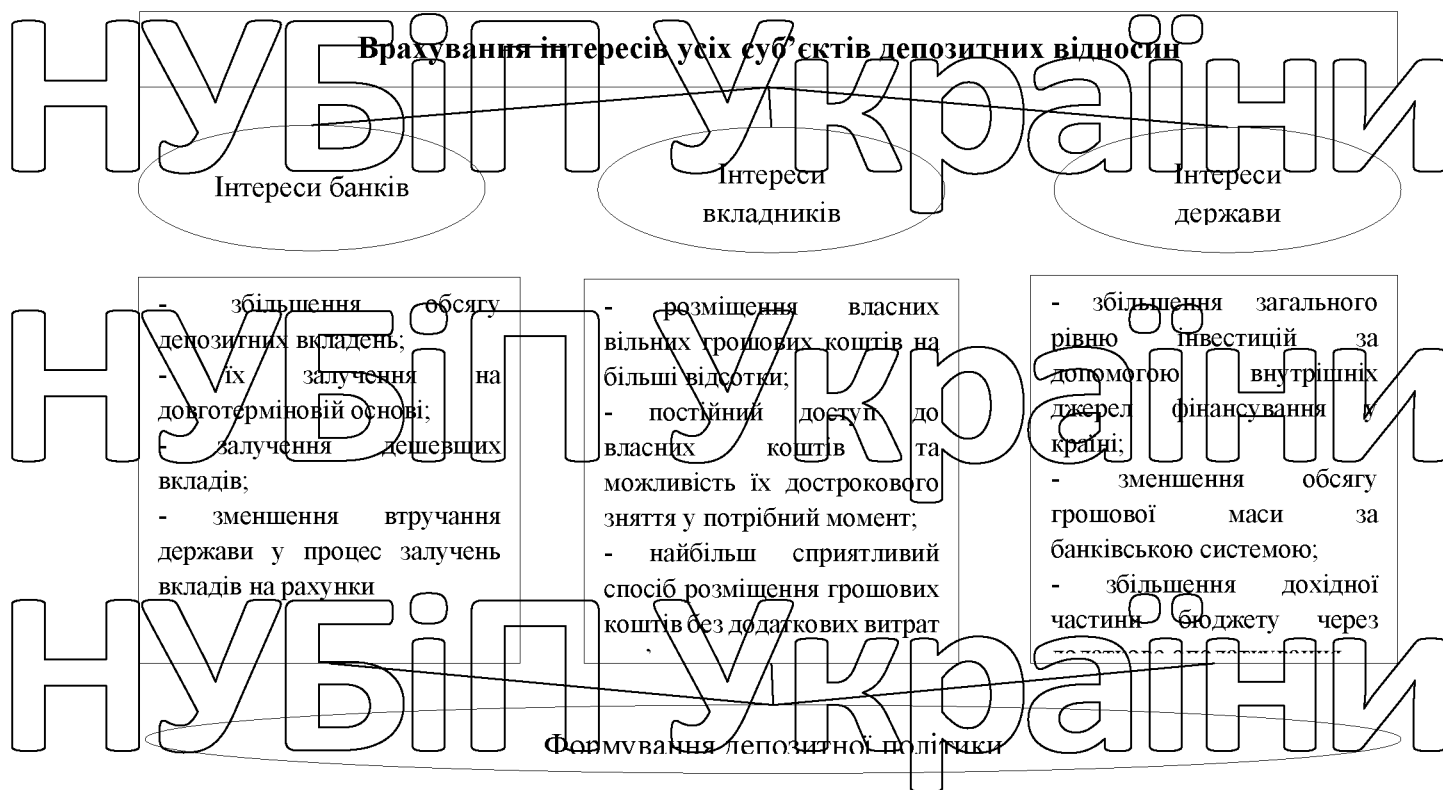
Рис. 1.4. Концептуальні положення формування та реалізації депозитної політики банку

Джерело: сформовано автором на основі [12, 18-19]

Рис. 1.6. Види депозитної політики банку [19, с. 736]

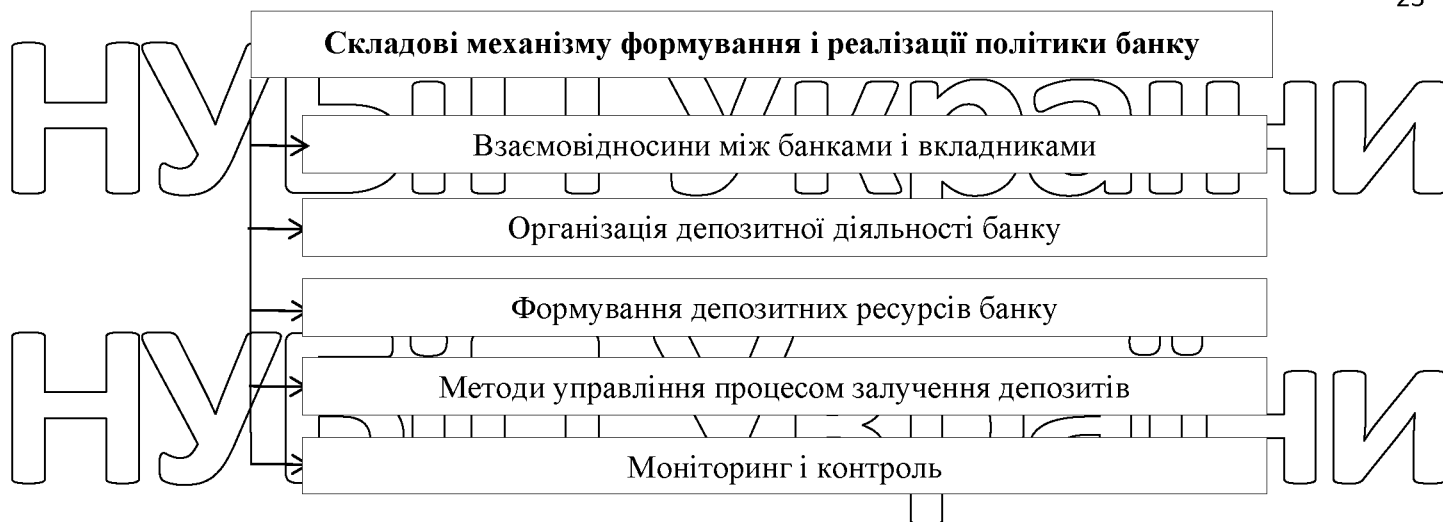
При формуванні депозитної політики необхідно врахувати інтереси усіх учасників цих відносин. Шляхи врахування таких інтересів відображено на моделі формування депозитної політики, яка представлена на рис. 1.7.

Рис. 1.7. Модель формування депозитної політики [17]

Як видно з побудованої моделі на рис. 1.7, інтереси усіх учасників відносин в процесі формування банківських депозитних ресурсів частково суперечать один одному. І це звичайна та нормальна ситуація для ринкової економіки. А глобальним завданням, котре стоїть перед банківською системою та державою є узгодження усіх цих інтересів та об'єднання їх в загальносистемну політику. І якщо вкладники та банки вже досить ефективно навчилися погоджувати інтереси один одного у процесі формування депозитної політики окремих банків, то із впливанням держави на їхні інтереси складніше.

Проблема формування депозитних ресурсів дуже важлива за умов становлення й розвитку банківської системи України, розв'язання якої вимагає перегляду діючого механізму депозитної політики для усіх банків без винятку (а також його складових: форм та методів), побудови між клієнтами та банками депозитних відносин відповідно вимог сучасної банківської практики, ринкової економіки та соціально-економічних й політичних цілей розвитку суспільства (рис. 1.8).

Рис. 1.8. Складові механізми формування і реалізації депозитної політики банку [17]

Враховуючи вищезазначене можна зобразити схему формування банківської депозитної політики окремого банку наступним чином (рис. 1.9)

Рис. 1.9. Формування депозитної політики окремого банку [12, с. 24]

Для реалізації депозитної політики використовують нецінові та цінові методи управління вкладами.

Цінові методи передбачають використання процентної ставки за депозитами як основного інструменту в боротьбі за вільними грошовими коштами фізичних та юридичних осіб. Підвищення пропонованої банком ставки дасть змогу залучати додаткові ресурси, тоді як втримання чи зниження депозитної ставки здійснюється за умов перенасичення банку ресурсами або відсутності прибуткових напрямів їхнього розміщення [8, с. 137].

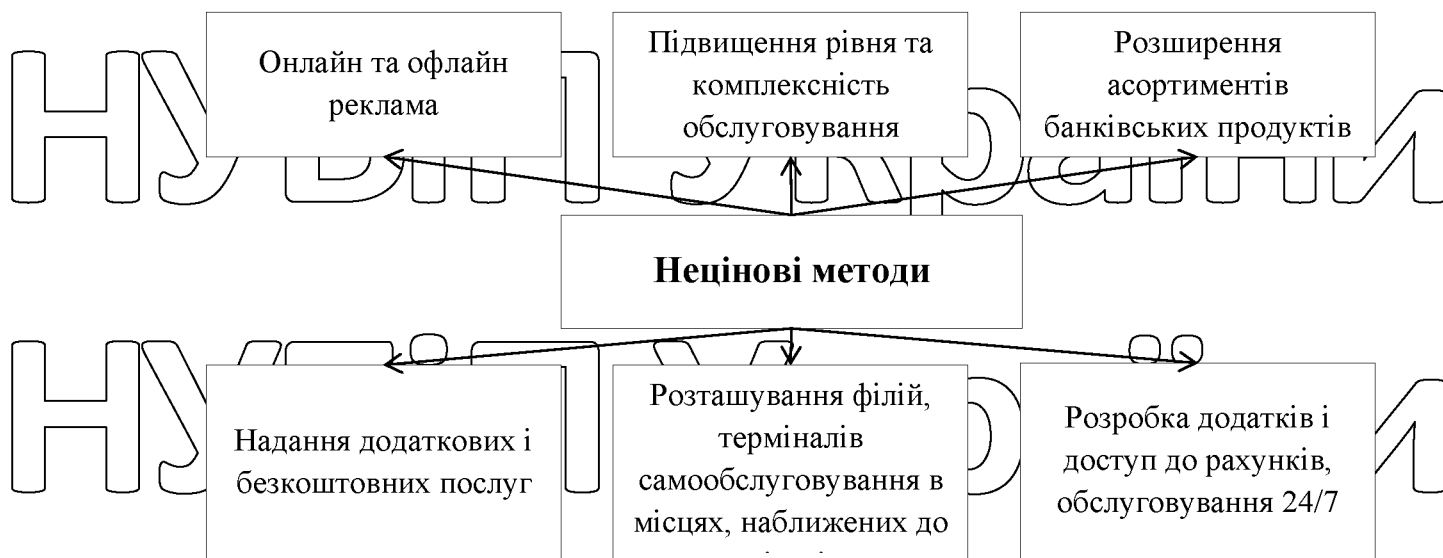
Об'єктами цінової політики в сфері депозитної діяльності виступають:

- розміри процентних ставок;
- мінімальні суми відкриття депозитного рахунка;
- умови нарахувань та сплати процентів;
- можливість встановлення індивідуальних процентних ставок окремим категоріям клієнтів.

Від цінових параметрів депозитних коштів конкурентне середовище потребує такої ж самої гнучкості, як від асортименту послуг, інакше кажучи ціни на депозитні послуги мають постійно реагувати ринковим змінам [21].

Сьогодні, при умовах нестабільності в країні, найбільш суттєвим методом є саме процентна політика.

У свою чергу нецінові методи сконцентровані на професійному маркетингу, котрий не впливає на відсоткову ставку. Нецінові методи показані на рис 1.10.

Рис 1.10. Нецінові методи управління депозитними коштами [12, с. 26]

Банки вдаються до таких нецінових методів як безкоштовні лотереї між клієнтами, позачергове обслуговування, доступ до власних вкладів онлайн, VIP відділення, зачислення до членів GOLD клубу, надсилання подарунків та привітань, постійні заохочення та бонуси, вся можлива реклама на вулиці і в Інтернеті.

На державному рівні метою банківської установи є підтримка економічного розвитку та стабільності банківської системи.

Таким чином, можна стверджувати, що правильно і якісно розроблена депозитна політика банку повинна максимально задовольняти різні цільові потреби клієнтів, за рахунок розроблення та впровадження модифікації окремих депозитів, встановлення детально обміркованих параметрів депозитних продуктів. Це дасть можливість привертати більшу кількість клієнтів, підкорювати нові сегменти ринку та створювати успішну конкуренцію. Якщо це буде досягнуто, можна стверджувати, що комерційні банки дотримуються принципів гнучкої асортиментної політики.

Формування депозитної політики банку напряму залежить від його ресурсної бази. Тому метою будь-якої фінансової установи під час здійснення ресурсної політики є ефективність функціонування банку, рентабельність, ліквідність, мінімізація ризиків, мобілізація грошових коштів, оптимізація депозитного портфеля.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ НА ПРИКЛАДІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1 Сучасний стан ринку депозитів в банківській системі України

Ефективна діяльність українських банків та масштабність їх операцій багато в чому залежать від обсягу їхніх ресурсів. Без достатнього ресурсного забезпечення банки не зможуть в належних обсягах реалізовувати кредитування поточних потреб фізичних та юридичних осіб. Більша частина ресурсів банківських установ формується завдяки залученню грошових коштів, серед яких виділяють кошти клієнтів, найбільшу частину яких складають депозити, а також пасиви в управлінні [22].

У формуванні ресурсів банків важливу роль відіграють саме депозити, це стосується як українських, так і світових банків загалом. Проводячи аналіз депозитних ресурсів банків спершу необхідно здійснити оцінку структури залучених депозитних коштів банку, тенденцію їх змін та напрями реалізації відповідно до депозитної політики.

На сьогодні, можливості українських банків щодо залучення коштів населення та підприємств – обмежені, оскільки це пов'язано насамперед з низьким рівнем довіри до банківської системи. Розвиток депозитної діяльності банків потребує створення відповідного середовища за рахунок здійснення змін у механізмах банківської депозитної діяльності.

На сучасному етапі активізація зусиль задля залучення грошових коштів на строкові депозити є важливим завданням депозитної діяльності банків, адже строкові депозити – найбільш стійка частина акумульованих банками ресурсів, яка дозволяє підтримати належний рівень фінансової стійкості і провадити активну кредитно-інвестиційну діяльність [23].

Для здійснення аналізу формування ресурсної бази українських банків розглянемо тенденцію зміни обсягів протягом 2016- 2020 рр. (табл. 2.1).

Протягом 2016-2020 рр. сумарний обсяг зобов'язань комерційних банків мав тенденцію до збільшення, незважаючи на те, що їхня частка в загальній

структурі пасивів зменшилася на 1,6%, сукупний обсяг пасивів збільшився на 45,1% (566,5 млрд. грн.) та відповідав 1822,8 млрд. грн. Обсяг клієнтського портфелю протягом аналізованого періоду мав тенденцію до збільшення.

Таблиця 2.1

Обсяг пасивів українських банків протягом 2016-2020 рр.

Назва показника	01.01.2017		01.01.2018		01.01.2019		01.01.2020		01.01.2021	
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%
Зобов'язання банків	1132,5	90,1	1172,8	87,8	1205,1	88,6	1293,6	86,5	1612,2	88,5
кошти суб'єктів господарювання	369,9	29,4	403,9	30,2	406,2	29,9	498,2	33,3	646,5	35,5
у т.с. строкові кошти суб'єктів господарювання	102,5	27,7	108,2	26,8	116,4	27,2	103,2	20,7	147,9	22,9
кошти фіз. осіб	437,2	34,8	478,6	35,8	508,9	37,4	552,6	36,9	682	37,4
у т.с. строкові кошти фіз. осіб	319,6	73,1	325,4	68,0	327,6	64,4	336,7	60,9	344,4	50,5
Пасиви (усього)	1256,3	100	1336,4	100	1360,8	100	1494,5	100	1822,8	100

Джерело: сформовано автором на основі [24]

Кошти фізичних осіб займали вагомую частку в структурі депозитного портфелю, їхня частка коливалася від 34,8-37,4%. Крім того строкові депозити займали найбільшу питому вагу в структурі депозитного портфелю. Щодо коштів суб'єктів господарювання, то їхній розмір і їхня частка в загальній структурі також зростала.

Важливий макроекономічний показник, який здійснює опосередкований вплив на депозитну політику українських банків – це темп інфляції, який здійснює обернено пропорційний вплив на величину депозитів, оскільки його збільшення є наслідком збільшення рівня цін, а це в свою чергу має вплив на скорочення обсягів заощаджень та зростання витрат населення на поточні потреби [2].

На підставі даних НБУ проведено аналіз динаміки й структури депозитного портфелю українських банків за 2016-2020 рр., який відображено в табл. 2.2.

Відповідно результатам аналізу, коливання змін кожного показника спостерігається протягом усього періоду. Цікавою ситуацією є зменшення депозитів в іноземній валюті в 2018 р. на 3,75%. Це насамперед пов'язано зі значним падінням депозитних ставок в іноземній валюті.

В депозитному портфелі суб'єктів господарювання, суттєво випереджають саме гривневі депозити, це пов'язано з відсутністю саме валютних доходів в більшості вкладників-юридичних осіб та високою часткою поточних депозитів.

Проаналізуємо індекс ставок по депозитам фізичних осіб у валюті протягом 2016-2020 рр. (табл. 2.3).

Український індекс депозитних ставок фізичних осіб (UIRD)
за 2016-2020 рр., % річних

		3 місяці	6 місяців	9 місяців	12 місяців
2016	Гривня	15,63	16,73	16,25	17,46
	Долар США	4,05	4,96	4,35	5,65
	Євро	3,20	4,00	3,06	4,80
2017	Гривня	13,57	14,57	14,01	14,26
	Долар США	2,49	3,12	3,19	3,68
	Євро	1,71	2,09	2,45	2,75
2018	Гривня	14,68	15,46	15,63	15,65
	Долар США	2,27	3,08	3,60	2,46
	Євро	1,36	1,84	3,58	2,38
2019	Гривня	14,41	14,93	15,28	15,18
	Долар США	1,50	2,04	2,48	2,54
	Євро	0,60	0,87	1,41	1,09
2020	Гривня	7,98	8,36	8,68	8,70
	Долар США	0,64	0,90	1,11	1,36
	Євро	0,23	0,39	0,35	0,58

Джерело: сформовано автором на основі [25]

За аналізований період спостерігалось зниження ставок за депозитами. На думку експертів причинами цього може бути:

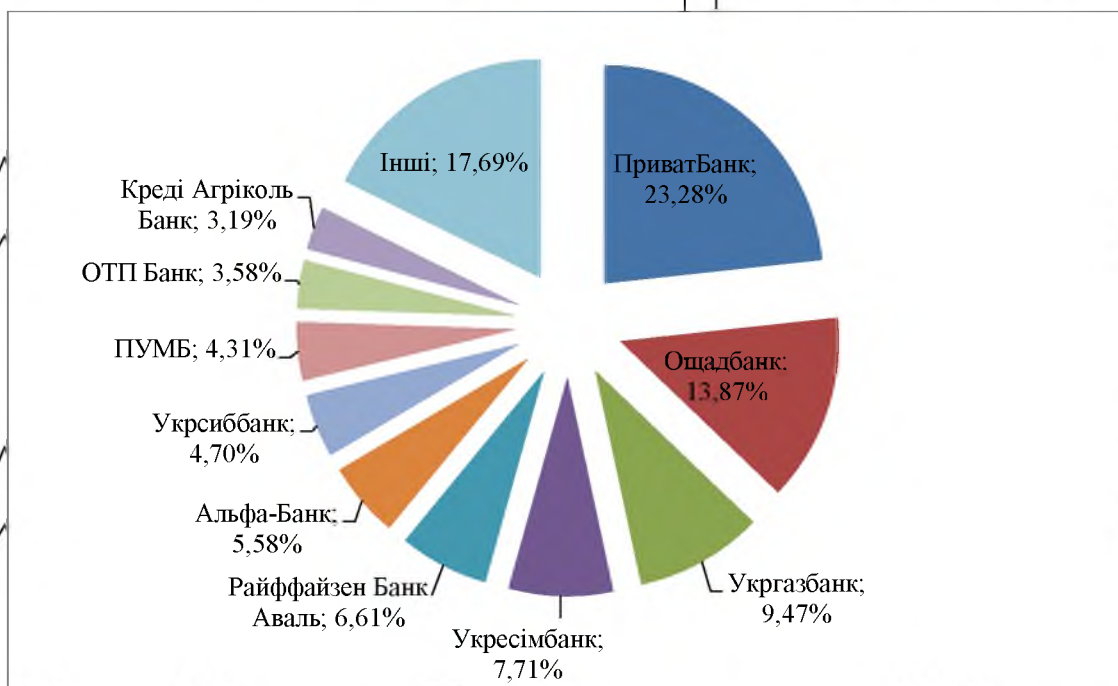
- тривала політика НБУ зі зниження облікової ставки, аби здешевити кредити для громадян та бізнесу, а також простимулювати економіку;
- порівняно невисока інфляція в країні;
- зростання попиту населення на депозити;

- надлишкова ліквідність комерційних банків: вони мають достатню кількість грошей, однак в них недостатньо надійних позичальників, відсотки за якими забезпечують доходи за депозитами;

- прирівнювання української банківської системи до банківських систем країн європейських, в яких відсотки по депозитам традиційно є мінімальними, а інколи й нульовими, а кредити є дешевішими, ніж в розвинутих країнах [28].

Лідерами ринку депозитів за обсягом загального депозитного портфелю лишаються великі системні банки: Приватбанк, Ощадбанк, Укргазбанк, Укресімбанк, Райффайзен банк Аваль, Альфа-Банк, Укрсиббанк, ПУМБ, ОТП Банк, Креді Агріколь Банк. Банки-лідери за обсягом залучених коштів на українському ринку давно присутні та мають широкую географічну мережу відділень (рис. 2.9).

Рис. 2.9. Банки-лідери за обсягом депозитного портфелю, станом на 01.01.2021 р., %

Джерело: сформовано автором на основі [29]

Отже, основа формування достатніх обсягів й структури депозитного портфелю комерційних банків є комплексне управління та реалізація ефективної депозитної політики, яка вкрай важлива для банківських установ на сьогодні, адже сприяє вдосконаленню банківської діяльності у функціональних процесах

залучення грошових коштів населення як інвестиційного ресурсу. Депозитна діяльність банківських установ перебуває під впливом не лише внутрішніх чинників, які визначаються діяльністю самого банку, але під впливом й зовнішніх чинників, які проявляються насамперед в формі макроекономічних показників (облікової ставки НБУ, темпів інфляції тощо).

Результати проведеного дослідження вказують на позитивну динаміку в організації управління депозитною діяльністю українських банків. Однак, депозитна діяльність визначається певними негативними тенденціями, це проявляється у переважанні в складі депозитних ресурсів форми поточних депозитів та депозитів юридичних осіб, що спричинено високим рівнем недовіри населення до банківської системи загалом та відповідно вилучення значної частини ресурсів з обороту економіки у вигляді непрацюючих збережень фізичних осіб, що вказує на зниження ефективності економічного розвитку країни загалом та погіршення макроекономічної стабільності держави.

Негативний вплив зовнішніх факторів спричинив звуження широкого діапазону депозитних програм за останні роки, зниження депозитних ставок, що має негативний вплив на формування ресурсної бази українських банків у майбутньому. Дана ситуація потребує подальших досліджень та вдосконалень фінансових механізмів щодо формування оптимальних обсягів депозитного портфелю банків для здійснення кредитно-інвестиційної діяльності.

2.2 Фінансово-економічна характеристика діяльності

АТ КБ «ПриватБанк»

АТ КБ «ПриватБанк» – це найбільший український універсальний й міжрегіональний банк, котрий з моменту його реєстрації в 1992 р. залишається лідером банківського ринку України.

На сьогодні це один із п'яти банків, які є у власності держави, яка є єдиним акціонером банку, при цьому функції із управління корпоративними правами держави покладено на Кабінет Міністрів України, на сьогодні він є вищим

органом/управління банку. П'ять років тому держава була вимушена врятувати ПриватБанк шляхом націоналізації, що вартувало 155 млрд. дол. українським платникам податків.

АТ КБ «ПриватБанк» один із найперших банків, який запропонував клієнтам послуги з інтернет-банкінгу, створивши «Приват24», крім того ним було запроваджено використання одноразових SMS-паролів, що цілком закріпило його лідерські позиції на ринку, а також створило імідж інноваційного банку. Банком створено ряд мобільних додатків, надано можливість ініціалізуватися в інтернет-банкінгу з використанням QR-коду, а також проводити онлайн-інкасацію [32, 35].

Своєю місією банк ставить: «надавати банківські послуги з найкращою якістю обслуговування, на прозорих та справедливих умовах усім жителям та компаніям країни» [36].

АТ КБ «Приватбанк» займає лідерські позиції по всім фінансовим показникам в галузі.

Фінансові результати діяльності банку формуються розміром його активів, кредитного портфеля, власного й статутного капіталу, крім того сумою чистого прибутку і наявних зобов'язань [33].

Ключові показники діяльності АТ КБ «Приватбанк» показані на рис. 2.10.

Рис. 2.10. Динаміка ключових показників діяльності АТ КБ «Приватбанк» за 2016-2020 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [30]

Станом на 2016 рік валюта балансу банку становила 179 761 млн. грн. та продовжувала зростати і у 2020 році вона склала 382 525 млн. грн., що становить

179,75 % базисного періоду. Аналіз статей пасиву АТ КБ «ПриватБанк» показує,

що визначені тенденції змін валюти балансу, в основному, зумовлені аналогічними коливаннями капіталу, де в 2016 році спостерігалось його скорочення на 28392 млн. грн., а у з 2017 по 2020 роки зростання на 79173 млн.

грн. Обсяги зобов'язань на 2016 рік скоротилися на 25036 млн. грн., а у наступні

періоди зросли на 123591 млн. грн. Проте, так як їхні темпи зростання були

повільнішими у порівнянні з темпами зростання капіталу банку, в динаміці

питома вага зобов'язань зменшилася на 2,3 % за весь досліджуваний період. Так

у 2014 р. питома вага власного капіталу в структурі пасивів становила менше

11,5 % і, навіть, досягала від'ємних значень у 2016. При цьому протягом

досліджуваного періоду питома вага власного капіталу збільшилась на 2,3 %, що

вказує на зменшення рівня ризиковості банківської діяльності.

Динаміка ключових балансових показників ПриватБанку протягом 2016-2020 рр. представлена в Додатку Б [30].

Представлена динаміка свідчить про наступні тенденції:

1. Власний капітал станом на 31.12.2020 р. склав 52,82 млрд. грн., що на 3,1% менше, ніж станом на 31.12.2019. Протягом 2020 року банк не примножував статутний капітал, і станом на 31.12.2020 р. він складав 206,060 млрд. грн.

Ресурсна база ПриватБанку показала хороші темпи приросту. Так, обсяг коштів клієнтів банку за результатами 2020 року збільшився на 72,1 млрд. грн.

або на 30% і станом на 31.12.2020 склав 312,7 млрд. грн. У 2020 році ПриватБанк примножив кількість клієнтів на 1,5 млн. (близько 22 млн. осіб), крім цього

майже кожен другий клієнт (це близько 9 млн.) – активний користувач Приват24

[30].

2. Кредити та заборгованість клієнтів ПриватБанку за 12 місяців 2020 року зменшились на 7,6% (4,5 млрд. грн.) і становили 55 млрд. грн., що складає 14,4% чистих активів Банку.

Готівкові кошти та їх еквіваленти в 2020 році склали 49,9 млрд. грн., що становить 13% чистих активів [30].

Станом на початок 2021 р. в порівнянні із тим же періодом 2020 р. портфель інвестиційних цінних паперів ПриватБанку зріс на 45,7% і склав 221,7 млрд. грн., що становило 57,9% від чистих активів Банку. Портфель інвестиційних цінних паперів банку складався із державних боргових цінних паперів й довгострокових облігацій. Державні цінні папери ідентифікуються, як активи з найменшим ступенем ризику. Тому навіть при наявності кредитного портфеля гіршої якості, загалом якість активів ПриватБанку можна вважати цілком прийнятною, для забезпечення його безперервної роботи [30].

3. Заборгованості перед НБУ АТ КБ «ПриватБанку» за результатами 2020 року немає. При цьому слід зазначити, що за результатами 2019 року заборгованість перед НБУ скоротилась на 21,35%: з 9,817 млрд. грн. до 7,721 млрд. грн. Зменшення заборгованості перед НБУ є позитивним фактором. Банк мав достатню ліквідність задля погашення заборгованості, а необхідність підтримки її носила технічний характер. В цілому ПриватБанк не мав гострої залежності саме від заборгованості перед НБУ [30].

Розглянемо динаміку доходів й витрат АТ КБ «ПриватБанк» за 2016-2020 рр. (рис. 2.11).

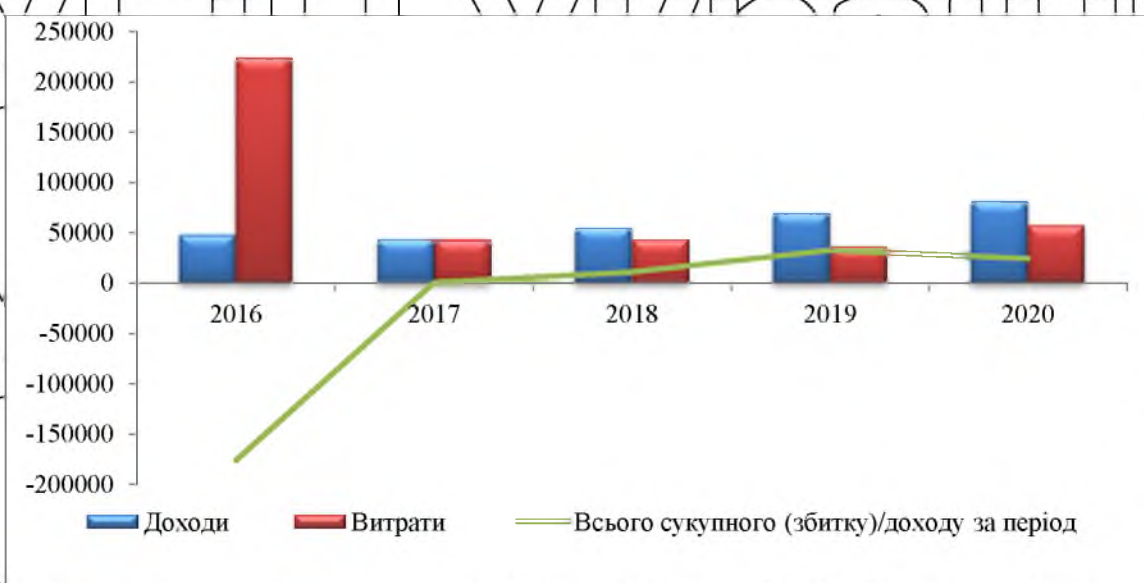

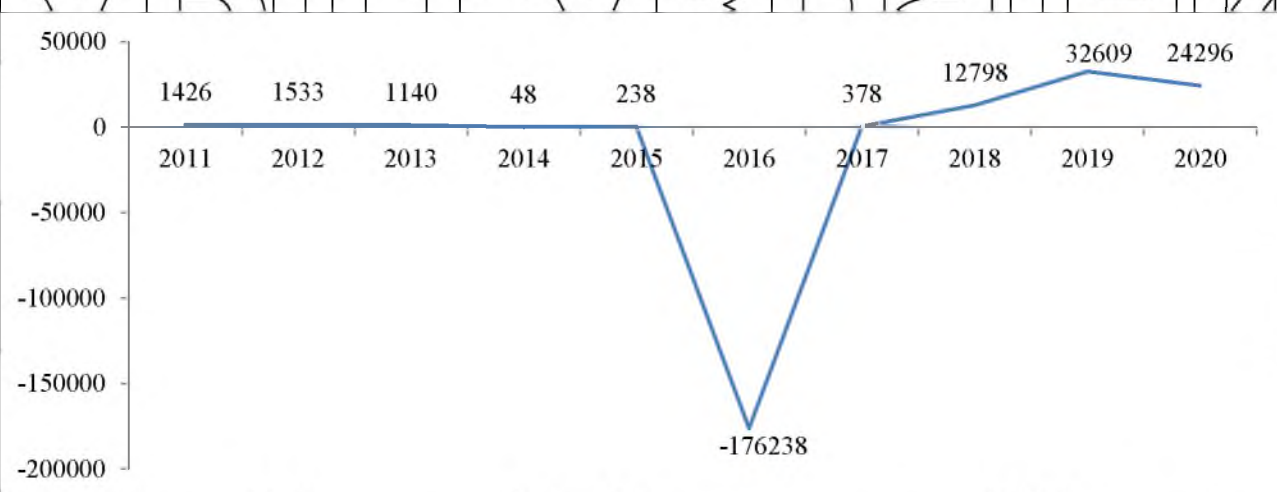
Рис. 2.11. Динаміка доходів й витрат АТ КБ «ПриватБанк» за 2016-2020 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [30]

Обсяги доходів банку протягом досліджуваного періоду зросли на 69,1%. В основному, зміна відбувалася за рахунок приросту процентних доходів (на 7%) та доходів за виплатами та комісійними (на 137,4%). Протягом досліджуваного періоду питома вага процентних витрат зменшилася до 51,7%. Інші статті витрат мають частку менше 5% та їх зміни мають не істотний вплив на кодування доходів банку.

Спостерігається постійне збільшення витрат за виплатами та комісійними на 303,1% і також адміністративних витрат на 47,7%. Частка інших статей витрат не перевищувала 10%, що мали не істотний вплив на зміни обсягу доходів.

Динаміка чистого прибутку (збитку) ПриватБанку наведена на рис. 2.12.

Рис. 2.12. Динаміка чистого прибутку (збитку) АТ КБ «Приватбанк» за 2011-2020 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано автором за даними [30]

Дані рисунку 2.12 свідчать про те, що ПриватБанк мав колосальні збитки в 2016 році, що в результаті призвело до націоналізації банку і потреби його докапіталізації. Завдяки антикризовим заходам НБУ та уряду стосовно АТ КБ «Приватбанк» зміг отримати чистий прибуток починаючи з 2017 року.

В 2020 році джерела прибутку банку значно не змінились, хоча були й обмежені впливом макроекономічних тенденцій. Так, в 2020 р., з однієї сторони, на доходи банку мали сильний вплив обмеження щодо нарощення кредитування

та коливання комісійного доходу, а з іншої, на ринку тренд зменшення відсоткових ставок забезпечив зменшення вартості ресурсів.

Також в 2020 р. посилалась волатильність макрореакторів, що обумовило значний результат від переоцінки позицій та фінансових активів. Чистий прибуток ПриватБанку за 2020 р. склад 24,3 млрд. грн., що залишається максимальним результатом усього банківського сектору України.

Таким чином, результати 2020 р. є результатом помірного впливу пандемії коронавірусу COVID-19 й реалізованих можливостей швидкого пристосування ПриватБанку і його продуктів щодо нових вимог ринку і клієнтів. На 2022 рік ПриватБанком планується продовжувати розвивати власні продукти, при цьому пропонуючи клієнтам інноваційні послуги, удосконалювати мережу та платіжну інфраструктуру, наполегливо розвивати кредитування, здійснюючи розширення продуктивних пропозицій для різних сегментів та більш обдуманно підходити до оцінки ризиків.

2.3 Оцінка структури та ефективності управління депозитним портфелем АТ КБ «ПриватБанк»

Сучасна банківська система характеризується великою різноманітністю банківських операцій й банківських депозитів. Це зумовлено бажанням банків в умовах сегментованого висококонкурентного ринку сповна задовольнити попит різних категорій клієнтів на банківські послуги та залучати їхні кошти задля збереження на банківських рахунках.

Для більш детального аналізу депозитних операцій слід розглянути показники діяльності АТ КБ «ПриватБанк», тому що саме цей банк займає лідируючі позиції в рейтингу банків України за депозитним портфелем. Більш детальніше розглянемо аналіз структури депозитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк» за 2016–2020 рр. на основі даних табл. 2.4.

Відповідно до табл. 2.4 бачимо, що вагому частку займають саме депозити фізичних осіб, з поміж яких строкові депозити найбільш вагомі були до 2018

року. Проте, незважаючи на постійну тенденцію до росту обсягів депозитів фізичних осіб в наступні періоди (на 51,1% в цілому), питома вага їх скоротилась на 10,6%. Таку динаміку можна пояснити скороченням обсягу строкових депозитів на 33,5%, при зростанні залучених обсягів депозитів від юридичних осіб на 10,5%. Варто зауважити, що юридичні особи надають перевагу більше веденню розрахункових чи поточних рахунків, що в цілому протягом періоду зросло на 14% від загальної структури.

Таблиця 2.4

Аналіз структури депозитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк» за вкладниками за 2016-2020 рр.

Показники	2016		2017		2018		2019		2020	
	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%
Фізичні особи	150 726	83,4	171 011	80,6	182 670	79,1	198 995	79,7	227 704	72,8
строкові депозити	119 519	66,2	119 476	56,3	109 778	47,5	99 168	39,7	102 374	32,7
поточні депозити	31 207	17,3	51 535	24,3	72 892	31,5	90 827	40,0	125 330	40,1
Юридичні особи	29 930	16,6	41 116	19,4	48 207	20,9	50 448	20,2	84 748	27,1
строкові депозити	14 677	8,1	12 798	6,0	11 422	4,9	10 626	4,3	14 813	4,7
поточні депозити	15 253	8,4	28 318	13,3	36 785	15,9	39 822	16,0	69 935	22,4
Всього	180 656	100	212 127	100	230 877	100	240 621	100	312 708	100

Джерело: побудовано автором за даними [30]

Варто відзначити, що на початку аналізованого періоду депозитна політика АТ КБ «ПриватБанк» орієнтувалася саме на залучення клієнтів-фізичних осіб, акцент був саме на кількості депозитів, а не на їх обсяги. У процесі одержавлення банку, депозитна політика змінилася на акцентування депозитних послуг для юридичних осіб. Це було спричинено насамперед необхідністю зменшити рівень диверсифікованості банківських ресурсів задля поліпшення ефективності управління ними.

Графічно динаміку коштів клієнтів АТ КБ «ПриватБанк» за 2016-2020 рр. представлено на рис. 2.13.

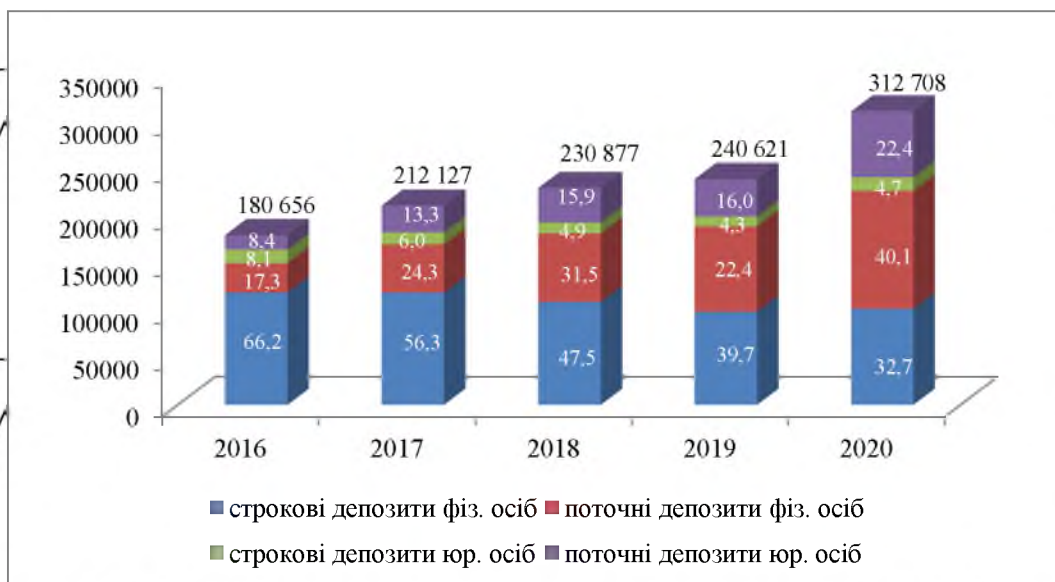

Рис. 2.13. Кошти клієнтів АТ КБ «ПриватБанк» у 2016-2020 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [30]

Додатково, доцільно здійснити аналіз структури депозитів клієнтів за галузями економіки, який дозволить визначити концентрації в залучених коштах. Так, статичні дані показано в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Розподіл коштів клієнтів АТ КБ «ПриватБанк» за галузями економіки у 2016-2020 рр.

Групи клієнтів за галузями економіки	2016		2017		2018		2019		2020	
	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%	млн. грн	%
Фізичні особи	150 726	84	171 011	81	182 670	80	189 995	79	227 704	73
Виробництво	2 203	1	2 571	1	3 303	1	12 367	5	9 963	6
Сфера послуг	6 620	4	7 517	3	41 129	5	20 285	8	37 075	12
Торгівля	9 133	5	9 952	5	7 583	3	12 265	5	9 093	6
Транспорт та зв'язок	2 471	1	1 208	1	732	-	1 777	1	2 632	1
Сільське господарство	1 612	1	1 365	1	1 105	1	1 925	1	3 420	1
Підприємства державної власності	-	-	40	-	178	-	256	-	178	-
Машинобудування	108	-	219	-	174	-	829	-	1 055	-
Інше	7 583	4	18 184	8	24 231	10	1 000	1	4 310	1
Всього	180 656	100	212 167	100	231 053	100	240 621	100	312 708	100

Джерело: побудовано автором за даними [30]

Як зазначалося раніше, в депозитному портфелі банку наявна значна концентрація депозитів фіз. осіб, питома вага яких знаходиться на рівні 73-84%. Проте, так як вони утворюються від різних контрагентів, які відрізняються за

якісними характеристиками, вважаємо, що концентрація відсутня. Проводячи аналіз обсягів депозитів від інших контрагентів, доречно зазначити, що їхня питома вага не перевищує 12%. При цьому, на початок аналізованого періоду

найбільше було залучено грошових ресурсів із сфери торгівлі, однак, значні темпи росту обсягів депозитних ресурсів із сфери послуг та сфери виробництва спричинили їх незначне зростання.

Одним із основних аспектів процесу депозитної діяльності банків є можливість оцінювання стабільності існуючої депозитної бази, яке допоможе при плануванні банком кредитної політики й операційної діяльності установи.

Відповідно, для її аналізу слід провести оцінку оборотності депозитів АТ КБ «ПриватБанк», результати якої наведені в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Аналіз оборотності депозитів АТ КБ «ПриватБанк» в 2016-2020 рр.

Показники	2017	2018	2019	2020	Відхилення	
					+/-	%
Залишки депозитів на початок періоду	180 658	212 167	231 055	240 621	59 965	133,19
Оборот з надходження депозитів (кредитовий оборот)	439 326	484 247,7	548 883,7	634 588	195 262	144,45
Оборот з повернення депозитів (дебетовий оборот)	426 953,8	475 575,5	543 940,4	655 254,9	228 301	153,47
Залишок депозитів на кінець періоду	212 167	231 055	240 621	312 708	100 541	147,39
Середній залишок депозитних вкладів	196 411,5	221 611,0	235 838,0	276 664,5	80 253	140,86
Кількість оборотів, що здійснюють депозити за період	2,17	2,15	2,31	2,37	0,2	108,95
Тривалість одного депозитного обороту (днів)	168	170	158	154	-14	91,78
Коефіцієнт осідання коштів	0,07	0,04	0,02	0,01	0,04	158,38

Джерело: побудовано автором за даними [25; 30]

Згідно даних табл. 2.6, темп швидкості оборотності депозитних вкладів протягом аналізованого періоду уповільнений, це може свідчити про неефективність діючої банківської депозитної політики.

Тривалість одного обороту – це один із основних показників, які характеризують стабільність залучених ресурсів. Тривалість одного депозитного

обороту/в днях зменшилась із 168 днів до 154 днів, або на 14 дні. Тобто, прослідковується підвищення стабільності ресурсної бази АТ КБ «ПриватБанк».

Коефіцієнт осідання коштів збільшився за аналізований період з 0,07 до 0,11, тобто на 0,04. Це означає, що приплив грошових коштів на депозитні рахунки збільшився: якщо в 2017 р. на кожну гривню осідало 7 коп., то в 2020 р.

— 11 коп. Така тенденція є незакономірною, оскільки існує певна насиченість ринку клієнтів та кредитного ринку. Постійний ріст даного коефіцієнта в одному комерційному банку повинен зменшувати даний коефіцієнт в інших комерційному банках, а за умов постійної боротьби за клієнтів це теоретично неможливо.

Окрім стабільності депозитних ресурсів, слід провести аналіз їх вартості, який графічно представлений на рис. 2.14.

Рис. 2.14. Аналіз відносної вартості депозитів АТ КБ «ПриватБанк»

за 2016–2020 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [30]

Відповідно до рисунку, чітко спостерігається тенденція до скорочення витратності депозитних ресурсів банку щодо їх залучення та обслуговування.

Незважаючи на великий обсяг сплачених процентів за депозитами в 2016 році, в наступних періодах сума їх зменшувалась. Загалом, при паралельному зростанні обсягу депозитів, тенденція зростання сплачених процентів є позитивною.

оскільки характеризує зменшення загат комерційного банку за можливості залучати ресурси в дохідні операції.

У продовження дослідження здійснено аналіз залучених депозитів залежно від розміру вкладень (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

**Розподіл вкладів фізичних осіб залежно від розміру вкладу
АТ КБ «ПриватБанк» в 2018–2020 рр.**

Рок	У тому числі, млн. грн									
	до 10 грн		від 10 до 100 000 грн		від 100 000 до 200 000 грн		від 200 000 до 500 000 грн		понад 500 000 грн	
	кількість	сума вкладів	кількість	сума вкладів	кількість	сума вкладів	кількість	сума вкладів	кількість	сума вкладів
2018	526325 9	10, 7	1590884 8	63873, 6	21979 3	31114, 5	14072 2	40366, 4	4153 7	53255, 3
2019	528640 8	10, 6	1675047 3	72345, 7	24294 6	34185, 5	14659 9	42027, 9	3986 1	48219, 9
2020	481208 4	10, 4	1771508 9	90754, 1	28787 9	39625, 3	18934 1	55131, 1	5672 1	67221, 7

Джерело: побудовано автором за даними [34]

Згідно даних табл. 2.7, Отже, в АТ КБ «ПриватБанк» найбільше залучено було вкладів розміром від 10 до 100 000 грн. (15 908 848 вкладів у 2018 р.,

16 750 473 – у 2019 р., 17 715 089 – у 2020 р.).

Найменше вкладено коштів в розмірі понад 500 тис. грн. (41 537 вкладів у 2018 р., 39 861 – у 2019 р., 56 721 – у 2020 р.).

Для здійснення аналізу достатності депозитних коштів АТ КБ «ПриватБанк» доцільно оцінити інтенсивність змін в часі виданих кредитів й залучених депозитів взявши за основу порівняльний аналіз рядів динаміки.

Показники змін інтенсивності одного показника в порівнянні з іншими за однакові відрізки часу називається коефіцієнтом випередження. Цей показник

розраховується за допомогою базисного методу на основі абсолютних приростів,

з огляду двох динамічних рядів, які були сформовані за однакові періоди часу [31].

Коефіцієнт випередження розраховується відповідно формулі:

НУБІП України

$$k_{\text{в}} = \frac{\Delta k'}{\Delta k''} \quad (2.1)$$

де $k_{\text{в}}$ – коефіцієнт випередження; k' – темп зростання депозитів; k'' – темп зростання кредитів.

Для розрахунку коефіцієнту було використано показники динаміки депозитів та кредитів протягом 2016-2020 рр. (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Результати розрахунків коефіцієнту випередження АТ КБ «ПриватБанк»

Роки	Депозити (млн. грн.)	Кредити (млн. грн.)	Темп зростання, %		Коефіцієнт випередження
			k'	k''	
2016	180 656	227 924	–	–	–
2017	212 167	237 181	117,44	104,06	1,13
2018	231 055	291 936	108,90	123,09	0,88
2019	240 621	296 043	104,14	101,41	1,03
2020	312 708	232 772	129,96	78,63	1,65

Джерело: побудовано автором за даними [30]

Коефіцієнт випередження протягом аналізованого періоду був більший за 1, окрім 2018 р., що свідчило про те, що обсяг кредитної діяльності банку випереджав динаміку залучення депозитних ресурсів. Здійснивши аналіз отриманих результатів коефіцієнта випередження, можна сказати, що АТ КБ «ПриватБанк» не відчував брак в довгострокових депозитних коштах, котрі є основою для здійснення інвестиційної діяльності в реальний сектор економіки.

Окрім цього, слід провести безпосередній аналіз ефективності й повноти використання ресурсної бази банку, це в свою чергу дозволить здійснити оцінку ефективності операційної діяльності установи. Так, динаміка основних показників наведена в табл. 2.9.

Аналіз наведених показників здійснюється в динаміці, а також здійснюючи порівняння фактичних показників із їх нормативними значеннями. В табл. 2.9 надано аналіз ефективності й повноти використання ресурсної бази. За даними табл. 2.9 видно, що дохідні активи за аналізований період мають постійне зростання, виключенням є 2019 рік, таке постійне зростання свідчить про те, що АТ КБ «ПриватБанк» ефективно використовує свої ресурси. Платні пасиви теж вказують на тенденцію зростання, за аналізований період вони зросли на 132 052

тис. грн (173,1). Ступень використання платних пасивів протягом 2019-2020 рр. знаходився вище нормативного значення (більше 0,9).

Таблиця 2.9

Аналіз ефективності й повноти використання ресурсної бази АТ КБ

«ПриватБанк» за 2016-2020 рр.

Показники	2016	2017	2018	2019	2020	Відхилення
Доходні активи	107 547	177 504	242 490	224 520	288 545	180 998
Платні пасиви	180 656	212 127	230 877	240 621	312 708	132 052
Сукупні зобов'язання	206 109	230 056	246 584	255 194	329 700	179 416
Коефіцієнт використання платних пасивів (Доходні активи/Платні пасиви)	0,60	0,84	1,05	0,93	0,92	0,33
Коефіцієнт використання зобов'язань (Доходні активи/Сукупні зобов'язання)	0,52	0,77	0,98	0,88	0,88	0,35

Джерело: побудовано автором за даними [30]

Доцільно теж здійснити аналіз ефективності використання комерційним банком залучених коштів (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Аналіз ефективності використання АТ КБ «ПриватБанком» залучених

ресурсів протягом 2016-2020 рр.

Показники	2016	2017	2018	2019	2020	Відхилення
Зобов'язання, тис. грн.	206 109	230 056	246 584	255 194	329 700	179 416
Капітал, тис. грн.	26 348	23 619	31 464	54 529	52 825	79 173
Валюта балансу, тис. грн.	179 761	253 675	278 048	309 723	382 525	202 764
Частка зобов'язань у валюті балансу, %	114,66	90,69	88,68	82,39	86,19	-28,47
Співвідношення зобов'язань та капіталу (коефіцієнт фінансової стійкості)	7,82	9,74	7,84	4,68	6,24	14,06

Джерело: побудовано автором за даними [30]

З даних табл. 2.10 видно, що за аналізований період банк дещо збільшив масштаби діяльності. Про це свідчить збільшення валюти балансу протягом усього періоду дослідження. Ці зміни відбулися як за рахунок зростання зобов'язань, так і за рахунок нарощування власного капіталу. В цей час рівень

фінансової стійкості комерційного банку зазнав змін, відбулось зниження фінансової стійкості банку знизилась в 1,3 рази, що зумовлено більшим формуванням резервів по зобов'язанням та активним операціям. Питома вага

зобов'язань в загальних джерелах формування ресурсів злегка знизилась і становить на 01.01.2021 р. – 86,19%, а об'єм зобов'язань перевищував об'єм капіталу протягом 2016-2020 рр. в середньому в 12,5 рази.

Таким чином, здійснивши аналіз діючого депозитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк», можна ствердити, що депозитний портфель є доволі диверсифікованим та виключає можливість галузевих ризиків і втрат. Окрім цього, банк максимально використовує власну ресурсну базу за для формування прибутку, що виключає ефект втрат можливих вигід. Проте, слід зазначити, що діюча депозитна політика банку характеризується нестабільністю вкладів, що має вплив на загальні можливості установи стосовно провадження операційної діяльності. В результаті, збільшення банком стабільності депозитної бази можна вважати напрямком для покращення існуючої депозитної політики.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

3.1. Міжнародний досвід управління депозитним портфелем банків

У всьому світі банківські установи стали основою всієї економіки. Жодна економічно розвинена країна не в змозі стабільно функціонувати без банків, оскільки, за допомогою їх здійснюється рух грошових коштів, а також платежів та розрахунків. Будь-які інші фінансові інститути цими повноваженнями не володіють. Банк виступає як посередник між економічними суб'єктами та є невід'ємною складовою нашого життя. Для банків залучення депозитних коштів є основним джерелом формування більшої частини своїх дохідних активів. Метою банків є залучення найбільшого обсягу депозитних вкладень саме для того, щоб видавати відповідну кількість кредитів.

В Україні послуги банківських установ також міцно ввійшли у життя більшої частини населення країни, але довіра людей до банківських установ знижується з кожним роком. З 2014 р. почався масовий відтік депозитних коштів з українських банків через високий ризик втрат своїх грошей.

На сьогодні в Україні важливу роль в забезпеченні стабільного та ефективного управління депозитним портфелем займає формування науково обґрунтованої банківської політики, головною складовою якої є депозитна політика, оскільки одне із головних завдань банків – це формування ресурсної бази, котра формується завдяки вкладів населення і забезпечує фінансову стійкість та стабільність банківської установи [62].

Головним інструментом управління депозитною політикою, прийнято вважати процентну політику. Безперечно, відсоток визначає кожна установа самостійно. Але звичайно, банки звертають увагу й на поведінку інших банків.

Також, обов'язково треба звернути увагу й на облікову ставку центрального банку у цій країні. Цей показник дасть змогу зрозуміти мінімальні і максимальні ставки для операцій.

Спільною рисою є саме те, що чим нижчою є ставка дисконтування, тим нижчі є відсотки за депозитами. Адже зі зниженою ставкою банку буде простіше брати кошти в НБУ, як на ринку у вкладників.

Крім того, наприклад в Швейцарії, банк при розміщенні коштів враховує суму вкладу, статус та місце проживання клієнта [34]. Відповідно, нерезидентам завжди пропонують найкращі умови розміщення особистих заощаджень.

До прикладу, політика Федеральної резервної системи США і ЄЦБ протягом багатьох років суть її полягала в накладанні негативних відсоткових ставок на залишки кореспондентських рахунків, які перевищують певний рівень.

Офіційним обґрунтуванням цих операцій, є те що банківські установи зосереджують заощадження у реальний сектор економіки, адже їм не вигідно тримати грошові кошти на власних рахунках [38]. Але враховуючи те що фінансовий сектор спекулятивний та нестійкий є результатом зниження відсоткових ставок.

Національний банк Швейцарії встановив від'ємні відсотки на вклади, які перевищують 20-кратну суму, котру банки повинні депонувати у Національний банк. А ось банки переклали цю суму на клієнтів. Відповідно з 2016 р.

Альтернативний банк Швейцарії впровадив негативні відсоткові ставки за частиною депозитів, які перевищують 100 000 франків. З липня 2016 р. «Julius Bär» впровадив негативні відсоткові ставки для азійських клієнтів; із лютого 2018 р. «Postfinance» застосував негативні відсоткові ставки для вкладів більше за 1 млн. франків [39].

Найбільші відсотки за депозитами були виплачені банками в Зімбабве. В 2018 р. процентна ставка склала 120% в рік, в їхній національній валюті.

На сьогодні найвищі відсоткові ставки на Мадагаскарі, зі ставкою 44,8%. Друге місце посідає Бразилія. В банках цієї країни можливо заробити 35% на рік. Та зі ставкою у 21,8% на третьому місці знаходиться Малаві.

В Європі найвищі ставки у Грузії, Туреччині і Росії від 5,45% до 18,5%. Якщо проаналізувати увесь світ, то найвищі ставки в Африці – 19% і Південній Америці – 15%. У високорозвинених країнах, таких як Канада та США

процентна ставка становить 1,5% та в Японії – 0,1% по депозитах понад один рік (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Аналіз депозитів в країнах Європи на 1 січня 2020 р. [40]

Країна	Показник інфляції	Ставка	Валюта	Населення	ВВП на душу населення, дол США
Туреччина	10,9%	18,5%	TRY	86,325,261	30,205
Україна	3,54%	10,95%	UAH	41,902,367	9,817
Грузія	6,9%	7,7%	GEL	3,731,500	12,098
Росія	3,1%	5,45%	RUB	146,745,200	30,512
Ісландія	2,2%	5,36%	ISK	364,134	56,577
Італія	0%	2,30%	EUR	60,048,347	40,923
Австрія	1,5%	1,75%	EUR	8,526,230	52,813
Великобританія	1,7%	1,5%	GBP	66,993,318	46,870
Норвегія	0,8%	1,25%	NOK	5,586,565	76,243
Чехія	3,2%	1%	CZK	10,421,600	38,852
Болгарія	1,8%	0,18%	BGN	6,876,491	24,655
Фінляндія	0,3%	0,15%	EUR	5,465,609	48,098
Португалія	0,2%	0,15%	EUR	10,476,800	33,211
Польща	3,4%	0,1%	PLN	38,659,927	33,072
Німеччина	0,9%	0,10%	EUR	80,737,000	47,502

На думку науковців, висока процентна ставка вказує про значну інфляцію, а також на нестабільність в країні. Прийнято вважати, що саме Європейський континент є найстабільніший на всій планеті. Рівень корумпованості, бандитизму та злочинності низький, що має досить сильний вплив на депозитний клімат. Дивлячись на таблицю 3.1 можна легко визначити у банки якої країни потрібно вкладати свої збереження. Найбільш привабливі умови саме в Італії, адже там найвищий відсоток поміж країн в яких валюта держави – євро. Євро вважається світовою валютою, тому що багато транзакцій проходить саме через цю валюту. Тому й можливість знецінення даної валюти найнижча.

Відсотки за депозитами рівняються до прибутку, тому у високорозвинених країнах обов'язково повинні сплачуватись податки. З 1 серпня 2014 р. в нашій країні увели податок на прибуток із депозиту. Це стало несподіванкою для вкладників в українських банках, і це досить сильно посприяло відтоку

депозитів, адже відсотки в той час не покривали загальний рівень інфляції. Тому слід розглянути відсоткові ставки оподаткування в країнах Європи табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Відсоткові ставки оподаткування доходів в країнах Європи у 2021 р. [41]

Країни	Податкова ставка, %	Країни з нестійкою економікою	Податкова ставка, %
Франція	30,0	Грузія	10,0
Ірландія	20,0	Албанія	10,0
Португалія	20,0	Естонія	00,0
Греція	15,0	Литва	00,0
Бельгія	15,0	Латвія	00,0
Німеччина	25,0	Україні	19,5
Італія	27,0	Польща	20,0
Іспанія	25,0	Чехія	15,0
Велика Британія	20,0	Словенія	00,0
Фінляндія	29,0	Македонія	10,0
Австрія	27,5	Словаччина	15,0

Аналізуючи табл. 3.2 зазначимо, що більшість країн отримують користь від здійснення оподаткування доходів від відсотків, проте важливою особливістю є саме те, що високі ставки податку є лише у дуже розвинених країнах. Там існує безліч можливостей для вдалого вкладання коштів в різноманітні продукти банку, саме через те що надійність банківських установ підтверджується вже століттями. В країнах із нестійкою економікою все протилежно, потреба в грошах населення відіграла доволі сильну та значну роль, і тому для приваблення вкладників використовують всі можливі бонуси. Стратегія цих країн дуже коректна, вона привертає увагу вкладників вільних грошових коштів та спонукає здійснювати інвестування свого капіталу в банки. Хоча в даному рейтингу, наша країна сильно вирізняється з поміж усіх. Відсотки приблизно такі ж як і у розвинених країн, але рівень життя набагато гірший. Це пов'язано, з тим що МВФ в 2014 р. для виділення траншу упровадили умови оподаткування депозитів, а це в свою чергу допоможе наш бюджет наповнюватись швидше. Так безперечно, це допомогло заробити країні додаткові кошти, але це і злякало майбутніх інвесторів.

В світі існує три загальноприйняті системи оподаткування відсотків з депозитів:

1) податки сплачуються особисто фінансовим агентом, тобто банком. При цьому, коли кошти залучаються, банк ставить відсоткову ставку без вирахування

оподаткування;

2) в Скандинавських країнах доходи платником цього податку особисто включаються в декларацію. Оподаткування проходить відповідно ставок в даній країні;

3) в Іспанії, Німеччині та Франції податок сплачується наперед. Тобто це як певний авансовий платіж. Відповідна сума вираховується з податкових зобов'язань клієнта.

Перш за все, щоб підвищити у нашій країні увагу населення до депозитного ринку, треба запроваджувати розроблені схеми які функціонують в розвинутих країнах. Обов'язково потрібно більшу увагу приділити кумулятивним інвестиційним схемам, які вже багато років функціонують закордоном.

Реформа у пенсійному законодавстві, надасть змогу забезпечити в Україні відповідні умови фінансування пенсій. Обов'язково потрібно грамотно розподіляти функції держави, роботодавця та працівника у сфері захисту населення похилого віку та також утворення накопичувальної пенсійної системи для реалізації економічного добробуту громадян і зростання їх доходів [42].

В Україні діє трьохрівнева пенсійна система. На третьому рівні, ґрунтується недержавне пенсійне забезпечення, котре утворюється на засадах добровільної участі громадян та роботодавців [43].

Банкам, треба розпочати надавати послуги із додаткового пенсійного забезпечення. Якщо брати до прикладу Велику Британію, то там роботодавець зобов'язаний сплачувати із заробітної плати певний внесок щомісячно, і таким чином потім для працівника сформується велика пенсія, яка буде знаходитись в банку та ще й під відсотками. В Швеції даний договір включає 90% всіх працівників. А ось в США й Німеччині, треба обирати самому, на що саме

накопичувати гроші. Є декілька варіантів, включаючи купівлю нерухомості, договорів про довготривалі ощадні внески, створення фонду цінних паперів, страхування власного життя з метою накопичення грошових коштів. Цей ринок

у нашій країні взагалі вільний, та якщо добросовісно здійснити реформу то цей вид накопичування обов'язково здобуде популярності.

Крім накопичення пенсій потрібно дати громадянам вибір, до прикладу, накопичувати гроші для оплати навчання чи задля придбання житла. Тобто ті вклади, які здатні залучати клієнтів на довготривалу перспективу, завдяки чому позичальник зацікавлений буде в довгій роботі свого банку.

Якщо ж розглянути гарантування вкладів в європейських країнах, то в усіх країнах ЄС обов'язково встановлено показник рівний 100 000 євро. Ця сума є дуже великою, а це пов'язано перш за все з тим що рівень надійності в європейських країнах не визиває сумнівів, а падіння банків майже неможливе. В

ЄС функціонує спеціальний союз банків, який вразі чого допоможе будь-якому вкладнику, якщо у нього виникли проблеми з банком у якому розміщені його власні гроші. Крім того захищені даним союзом такі сфери:

- вклади державних органів влади з бюджетом не більше 500 000 євро;
- вклади які використовуються для житлових та соціальних цілей більше 100 000 євро;
- фонди пенсійного забезпечення малих та середніх підприємств [39].

Система гарантування в Європі, зокрема фінансує реструктуризацію та ліквідацію банку відповідно до правил ЄС. І через всі жорсткі умови – не дозволяє розвалюватися банку. Всі банки без виключення повинні вступити до цієї системи. Як учасники, вони сплачують певні внески відповідно профілю банку й ризиковості операцій в ньому. Дані внески, надходять до спец. фонду створеного ЄЦБ. Сума всіх грошових коштів, повинна до 2025 р. досягнути рівня, котрий відповідає 0,8% захищеності депозитів.

Кожна фінансова установа задля підвищення ефективного обслуговування клієнтів повинна здійснювати аналіз діяльності банків-конкурентів, щодо їхніх переваг в залученні вкладів. Оскільки банки на сьогодні намагаються привертати

своїх клієнтів новими видами послуг пропонуючи технічні й маркетингові новинки. Одним із видів нових депозитів в світі є депозитні сертифікати і брокерські депозити.

Тому, рівняючись на досвід європейських країн потрібно обов'язково збільшувати розмір ФГВФО, просліджувати ліквідність банківських установ новітніми методами, та запровадити накопичувальні пенсійні фонди кожному з працівників в нашій країні, щоб уже на пенсії людина змогла отримувати і гроші із Пенсійного фонду, і власні пенсійні накопичування.

3.2. Рекомендації щодо вдосконалення діяльності фонду гарантування вкладів фізичних осіб

Функціонування системи гарантування вкладів в Україні значно впливає на стійкість фінансової системи, її здатність до нейтралізації наслідків криз, насамперед шляхом запобігання паніці вкладників і швидкого виведення із ринку неплатоспроможних фінансових установ. У системі гарантування вкладів нині відбуваються перетворення, які зумовлені як рухом до європейських стандартів, так і уроками кризи, тому дуже важливо, щоб в результаті перетворення система гарантування вкладів набула рис, які будуть сприяти стабільності фінансової системи держави [44].

Згідно чинного українського законодавства, «система гарантування вкладів фізичних осіб – це сукупність відносин, що виникають у зв'язку зі створенням і функціонуванням Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, виведенням неплатоспроможних банків з ринку та їхньою ліквідацією» [45]. В Україні, система гарантування вкладів – це лиш третій рівень захисту вкладів, проте існують ще два рівні. Перший рівень - ефективний банківський нагляд, тому що ризики діяльності банків операційні та фінансові повинні відслідковуватися та виявлятися. Другий рівень – це раннє втручання та врегулювання проблем, інакше кажучи запровадження додаткових механізмів на ранніх стадіях, щоб запобігати неплатоспроможності банку. ФГВФО починає здійснювати вплив, коли найперші два рівні не спрацьовують [46].

Основне завдання Фонду – забезпечити функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб і виведення неплатоспроможних банківських установ з ринку.

На виконання основного завдання Фонд здійснює такі функції:

1. ведення реєстру учасників Фонду;
2. здійснення заходів щодо організації виплат відшкодувань по вкладах;
3. здійснення регулювання участі банків в системі гарантування вкладів фізичних осіб;
4. здійснення процедури виведення неплатоспроможних банківських установ з ринку, в тому числі за допомогою тимчасової адміністрації й ліквідації банків, організація відчуження усіх або частини активів та зобов'язань неплатоспроможного банку, здійснення продажу неплатоспроможного банку чи створення і продаж перехідного банку;
5. здійснення заходів щодо інформування населення про функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб, захист прав та охоронних законом інтересів вкладників, а також підвищення рівню фінансової грамотності населення [54].

В закордонній практиці систему гарантування вкладів (Deposit Guarantee Schemes) трактують як систему, котра створена кредитними інституціями, мета якої полягає в забезпеченні повернень депозитів вкладникам вразі виникнення проблем в одного із учасників [47].

Дослідження будь-якого явища чи події неможливе без розуміння його особливостей виникнення та суті, визначень передумов формування і тенденцій розвитку. Саме тому, характеристика системи гарантування вкладів фізичних осіб розпочинається із ретроспективи утворення нормативно-правової бази стосовно регулювання діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб в Україні (Додаток В).

Перші виплати ФГВФО були здійснені в Україні у 2001 р. вкладникам банку «Слов'янський» і банку «Україна». З 2001 до 2012 рр. до реформи Фонду

та прийняття Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» було здійснено виплати вкладникам 32 банків – 4,4 млрд. грн. [46].

На сьогодні, українська система гарантування вкладів рівняється до європейських правових норм та стандартів із врахуванням особливостей, які притаманні національному фінансовому сектору. Отже, актуальним є перехід до якісно нового рівня, задля забезпечення фінансової стабільності усієї держави. Враховуючи інтеграцію України з європейською спільнотою, приведення внутрішнього законодавства до відповідності стандартам країн ЄС – першочергове завдання системи державного управління.

Слід здійснити узагальнення ознак правового функціонування системи гарантування вкладів в країнах ЄС та України (Додаток Г).

В нашій країні учасниками Фонду є банки та філії іноземних банків, котрі мають ліцензію банку на право здійснення банківської діяльності та свідоцтво учасника Фонду. «Ощадбанк» є виключенням цього правила, банк не є учасником Фонду.

На 01.01.2021 року учасниками Фонду є 73 банки. Динаміку вкладних операцій учасників Фонду за період 2011–2020 років наведені у табл. 3.10 [34].

Таблиця 3.15

Динаміка кількості учасників «Фонду гарантування вкладів фізичних осіб» за 2011-2020 рр. [34]

Період	Кількість банків	Кількість вкладників, млн	Сума вкладів фіз. осіб, млрд. грн.	Середній розмір вкладів, грн.
01.01.11	175	32,7	254,3	7 803
01.01.12	175	35,1	282,7	8 073
01.01.13	174	44,5	338,6	7 620
01.01.14	178	47,5	402,7	8 487
01.01.15	161	46,6	382,2	8 214
01.01.16	118	44,8	362,4	8 105
01.01.17	99	41,2	382,3	9 299
01.01.18	83	41,1	413,9	10 105
01.01.19	77	40,8	438,5	10 777
01.01.20	74	43,4	474,4	10 937
01.01.21	73	46,6	607,6	13 032

Ефективність функціонування Фонду в більший мірі залежить саме від його фінансового забезпечення. У зв'язку з цим на сьогодні актуальним завданням є

насамперед оцінка стану ресурсної бази Фонду й аналіз достатності фінансового резерву. Динаміка обсягу фінансових ресурсів системи гарантування вкладів подана на рис. 3.3.

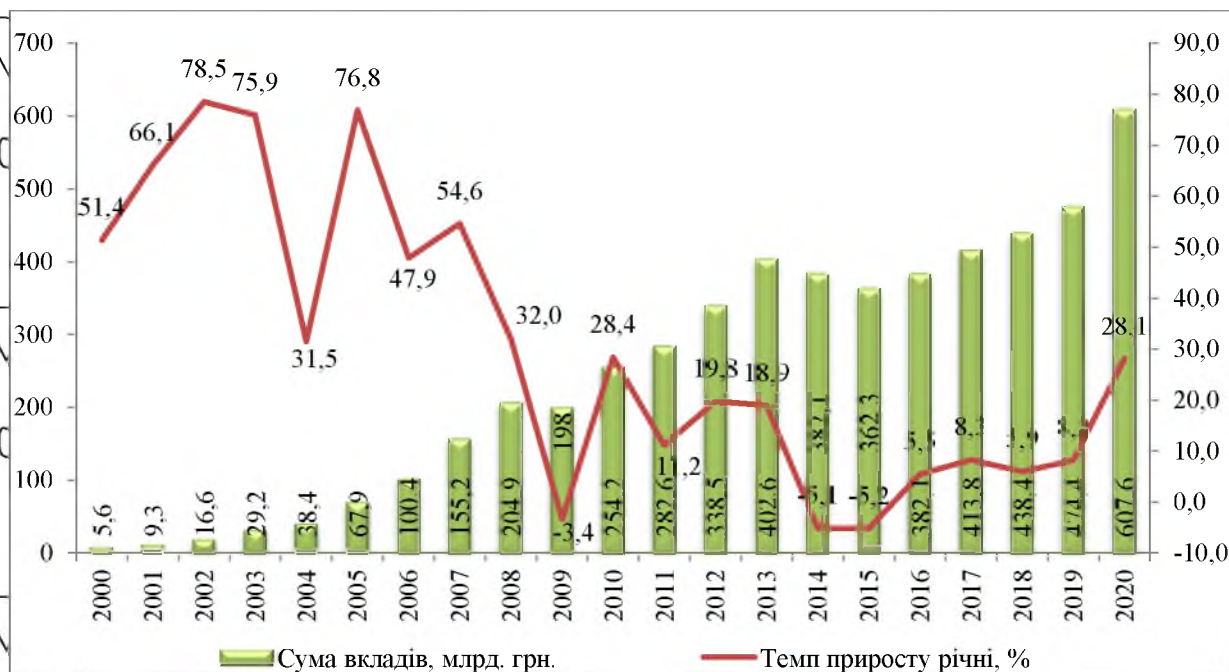
Аналіз ресурсного забезпечення Фонду за 2000-2020 рр., показав, що за досліджуваний період спостерігалася позитивна динаміка тенденція росту, збільшення відбулося в 215,3 разів. Фонд постійно нарощував власний ресурсний потенціал, проте фінансова криза 2009 та 2014 рр. спричинила процедуру банкрутства [25].

Станом на 01.01.2021 р. обсяг фінансових ресурсів Фонду становив 16 млрд грн. Протягом 2020 р. вкладники неплатоспроможних банків отримали гарантоване відшкодування від Фонду понад 390 млн грн. Станом на 01.01.2021 р. загальна сума виплат в межах гарантованого відшкодування вкладникам склала 90 131,4 млн грн.. [34].

Рис. 3.3. Динаміка обсягу фінансових ресурсів «Фонду гарантування вкладів фізичних осіб» за період 2000-2019 рр., млн. грн. [34]

Динаміку суми вкладів учасниками Фонду протягом 2000-2020 рр. ми можемо спостерігати на рис. 3.2.

Рис. 3.2. Динаміка суми вкладів учасниками Фонду протягом 2000-2020 рр. [34]

ФГВФО не здійснює повернення таких депозитів: вкладів юридичних осіб, депозитів в банківських металах, вкладів у філіях іноземних банків, вкладів, котрі були розміщені на більш вигідніших договірних умовах в порівнянні з ринковими, вкладів колишніх топ-менеджерів, аудиторів чи юридичних радників збанкрутілих банків [55].

Структура вкладів фіз. осіб за діапазонами на 01.01.2021 має наступний вигляд (табл. 3.14, рис. 3.4, 3.5) [34].

Таблиця 3.14

Структура вкладів фіз. осіб за діапазонами сум учасників Фонду станом на 01.01.2021 р. [34]

Розмір вкладу	Кількість вкладників		Сума вкладів		Середній розмір вкладу
	осіб	%	тис. грн.	%	
до 10 грн.	17227887	38,02	21406,51	0,00	1,20
від 10 до 100 000 грн.	27729041	59,47	153206900,48	25,21	5525,13
від 100 000 до 200 000 грн.	589397	1,25	85441034,61	14,05	144963,21
від 200 000 до 500 000 грн.	426006	0,90	120818715,91	19,88	283607,34
понад 500 000 грн.	148886	0,31	248075978,40	40,82	1666203,07
Всього	46621221	100,0	607564035,91	100,0	13031,91

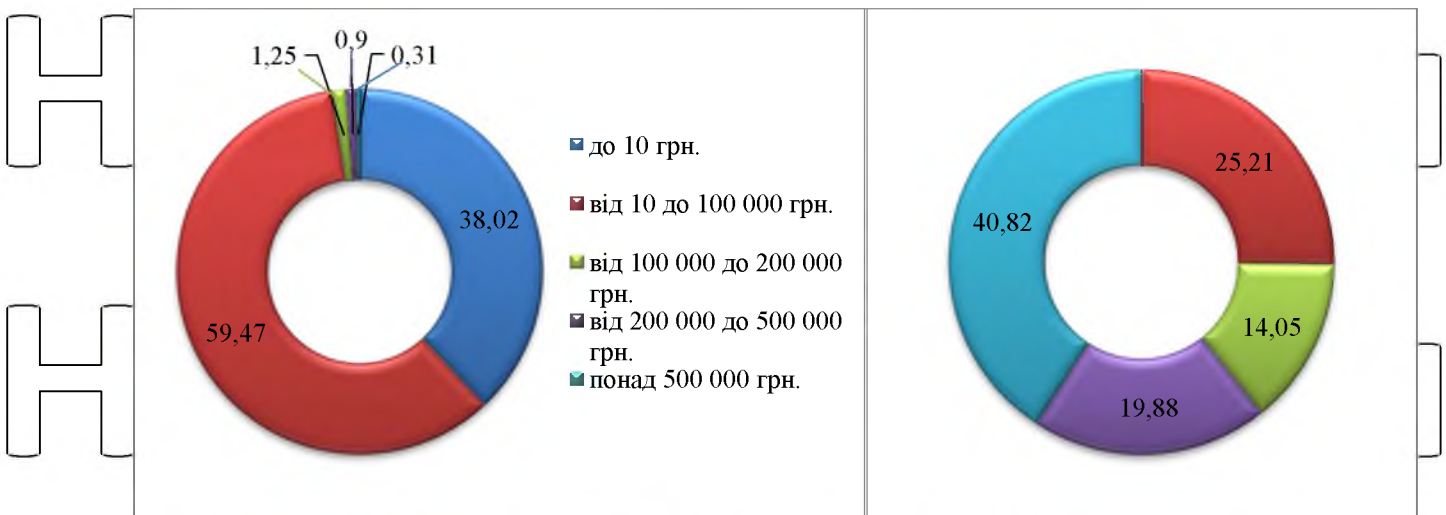

Рис. 3.4. Кількість вкладників, %

Рис. 3.5. Сума вкладів, %

Аналіз динаміки та структури депозитів за їхнім розміром свідчить про те, що вкладник орієнтований на граничний рівень відшкодування грошових коштів за вкладами, адже переважна більшість має вклади у межах гарантованих сум відшкодування – від 10 грн. до 200 тис. грн., які є повністю захищені (28,3 млн.

осіб або 98% вкладників із тих, котрим гарантовано кошти). У даних вкладників зосереджено разом 238,60 млрд. грн. або 39,30% від суми вкладів [34].

Зростання загальної суми вкладів відбулось у частині діапазонів:

- понад 500 тис. грн. - на 70,2 млрд. грн. або на 39,4%;

- від 200 до 500 тис. грн. - на 28,6 млрд. грн. або на 31,0%.

Тобто 74,20% приросту за рік (98,7 млрд. грн. із 133,1 млрд. грн.) припадає на діапазон вище гарантованого рівня (більше 200 тис. грн.) [34].

Загалом, гарантований рівень відшкодувань за вкладами забезпечує покриття більшої частини вкладів населення та вказує про наміри чи можливості вкладників тримати вклади у гарантованому Фондом діапазоні грошових коштів.

Аналіз діяльності ФГФВО показав, що ефективність його функціонування має позитивний вплив на зміцнення довіри вкладників до банківського сектору та збільшення ресурсного потенціалу банками саме за рахунок депозитних вкладів.

Проте, негативні тенденції які були викликані фінансово-економічною кризою у 2009 та 2014 рр. у банківській системі значно вплинули на функціонування Фонду, а також на його платоспроможність. Збільшення

безнадійної заборгованості банків, значна кількість неплатоспроможних банків девальвація гривні та значні виплати відшкодувань вкладникам досить скоротили грошовий резерв Фонду. В даних умовах виникає необхідність

удосконалення всієї системи гарантування вкладів, щоб підвищити стимулювання задучення коштів до банківської системи з метою забезпечення фінансової стійкості.

Перспективні шляхи вдосконалення системи гарантування вкладів в Україні такі:

- наближення вітчизняного банківського законодавства щодо гарантування вкладів до вимог ЄС, зокрема до Директиви 2014/49/ЄС та 2014/59/ЄС.

- розширення кола суб'єктів, яким гарантуватиметься повернення вкладів.
- постання збільшувати гарантованої суми вкладу.

- перехід до диференційованої системи вкладів до Фонду в залежності від ризиків, котрі має кредитна установа.

- удосконалення взаємодії між учасниками систем фінансової безпеки, насамперед – обміну інформацією;

- удосконалення чинного законодавства щодо захисту вкладень юридичних та фізичних осіб в формі депозитів і приватної власності в цілому.

- посилення відповідальності власників банків за доведення установи до неплатоспроможності.

- виплата гарантованих Фондом грошових сум повинна розпочинатися з того часу, коли банк, порушивши договірні умови, затримав виплату коштів вкладникам на певний проміжок часу.

- розроблення заходів для мінімізації ризиків та стабілізації системи вразі настання кризи.

Отже, реалізація вищевказаних заходів визначить чітку перспективу для майбутнього розвитку системи гарантування вкладів в напрямі адаптації

європейських норм, призведе до підвищення довіри населення до банківської системи, що в свою чергу підвищить стабільність українського фінансового сектора. Загалом, діяльність установи поступово набуває позитивних

особливостей, проте для зниження наслідків негативного впливу на банківський сектор України потрібно продовжити процес вдосконалення системи гарантування вкладів.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження можна зробити наступні висновки.

1. Найбільш важливим джерелом формування та приросту ресурсної бази комерційних банків вважають саме депозитні операції.

Розкривши сутність депозитів банку та депозитних операцій, можемо підтвердити, що вони сприяють в отриманні банківського прибутку, а також створюють необхідні умови для отримання прибутку на майбутнє. Розглянувши класифікацію депозитів, зауважимо що сучасна банківська практика визначається їх великою різноманітністю. Це обумовлене бажанням банків за умов сегментованого висококонкурентного ринку повністю задовольняти попит різних груп клієнтів щодо банківських послуг та залученню їх коштів для збережень на банківських рахунках.

2. Управління депозитним портфелем банку:

– повинно носити системний характер із чітко вираженою цільовою орієнтацією, інакше кажучи зважаючи на те, що основна мета формування депозитного портфеля – це отримання доходу та збереження капіталу, у такому разі управління депозитним портфелем зобов'язано бути спрямоване на реалізацію цієї мети, що вимагає забезпечення зберігання вкладених коштів та відповідність складу і структури вибраного типу портфеля, оптимізацію з використання депозитних ресурсів.

– здійснюється за рахунок реалізацію управлінських функцій впливаючи на внутрішньобанківські взаємовідносини, до того ж і на відносини із зовнішнім середовищем;

– представляє собою синтез наукових знань та творчого підходу до їхньої реалізації практичної діяльності;

– повинно бути спрямоване на оптимізацію з використання депозитних ресурсів.

3. Правильно і якісно розроблена депозитна політика банку повинна максимально задовольняти різні цільові потреби клієнтів, за рахунок

розроблення та впровадження модифікації окремих депозитів, встановлення детально обміркованих параметрів депозитних продуктів. Це дасть можливість привертати більшу кількість клієнтів, підкорювати нові сегменти ринку та створювати успішну конкуренцію. Якщо це буде досягнуто, можна стверджувати, що комерційні банки дотримуються принципів гнучкої асортиментної політики.

Формування депозитної політики банку напряму залежить від його ресурсної бази. Тому метою будь-якої фінансової установи під час здійснення ресурсної політики є ефективність функціонування банку, рентабельність, ліквідність, мінімізація ризиків, мобілізація грошових коштів, оптимізація депозитного портфеля.

4. Протягом 2016-2020 рр. сумарний обсяг зобов'язань комерційних банків мав тенденцію до збільшення, незважаючи на те, що їхня частка в загальній структурі пасивів зменшилася на 1,6%, сукупний обсяг пасивів збільшився на 45,1% (566,5 млрд. грн.) та відповідав 1822,8 млрд. грн. Обсяг клієнтського портфелю протягом аналізованого періоду мав тенденцію до збільшення.

В Україні станом на 01.01.2021 р. переважають поточні депозити, що складають 836,3 млрд. грн. (63%), тоді як строкові депозити становлять 492,2 млрд. грн. (37%). Основну частину строкових депозитів (344,4 млрд. грн.) банки залучають в населення. Тоді як юридичні особи найбільшу частину вкладів тримають в формі поточних депозитів. Строкові грошові вклади фізичних осіб за попередні 5 років зросли на 244,8 млрд. грн., в свою чергу поточні зросли на 220 млрд., що свідчить про зниження довіри населення України до банківської системи.

Лідерами ринку депозитів за обсягом загального депозитного портфелю лишаються великі системні банки: Приватбанк, Ощадбанк, Укргазбанк, Укрексімбанк, Райффайзен банк Аваль, Альфа-Банк, Укрсиббанк, ПУМБ, ОТП Банк, Креді Агріколь Банк. Банки-лідери за обсягом залучених коштів на українському ринку давно присутні та мають широкую географічну мережу відділень.

5. Для більш детального аналізу депозитних операцій було розглянуто показники діяльності АТ КБ «ПриватБанк», тому що саме цей банк займає лідируючі позиції в рейтингу банків України за депозитним портфелем.

На початку аналізованого періоду депозитна політика АТ КБ «ПриватБанк» орієнтувалася саме на залучення клієнтів-фізичних осіб, акцент був саме на кількість депозитів, а не на їх обсяги. У процесі одержавлення банку, депозитна політика змінилася на акцентування депозитних послуг для юридичних осіб. Це було спричинено насамперед необхідністю зменшити рівень диверсифікованості банківських ресурсів задля поліпшення ефективності управління ними.

В АТ КБ «ПриватБанк» найбільше залучено було вкладів розміром від 10 до 100 000 грн. (15 908 848 вкладів у 2018 р., 16 750 473 – у 2019 р., 17 715 089 – у 2020 р.). Найменше вкладено коштів в розмірі понад 500 тис. грн. (41 537 вкладів у 2018 р., 39 861 – у 2019 р., 56 721 – у 2020 р.).

За аналізований період банк дещо збільшив масштаби діяльності. Про це свідчить збільшення валюти балансу протягом усього періоду дослідження. Ці зміни відбулися як за рахунок зростання зобов'язань, так і за рахунок нарощування власного капіталу. В цей час рівень фінансової стійкості комерційного банку зазнав змін, відбулось зниження фінансової стійкості банку знизилась в 1,3 рази, що зумовлено більшим формуванням резервів по зобов'язанням та активним операціям. Питома вага зобов'язань в загальних джерелах формування ресурсів злегка знизилась і становить на 01.01.2021 р. – 86,19%, а об'єм зобов'язань перевищував об'єм капіталу протягом 2016-2020 рр. в середньому в 12,5 рази.

Таким чином, здійснивши аналіз діючого депозитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк», можна ствердити, що депозитний портфель є доволі диверсифікованим та виключає можливість галузевих ризиків і втрат. Окрім цього, банк максимально використовує власну ресурсну базу задля формування прибутку, що виключає ефект втрат можливих вигід. Проте, слід зазначити, що діюча депозитна політика банку характеризується нестабільністю вкладів, що

моє вплив на загальні можливості установи стосовно провадження операційної діяльності. В результаті, збільшення банком стабільності депозитної бази можна вважати напрямком для покращення існуючої депозитної політики.

6. Найбільші відсотки за депозитами були виплачені банками в Зімбабве.

В 2018 р. процентна ставка склала 120% в рік, в їхній національній валюті.

На сьогодні найвищі відсоткові ставки на Мадагаскарі, зі ставкою 44,8%. Друге місце посідає Бразилія. В банках цієї країни можливо заробити 35% на рік. Та зі ставкою у 21,8% на третьому місці знаходиться Малаві.

В Європі найвищі ставки у Грузії, Туреччині і Росії від 5,45% до 18,5%.

Якщо проаналізувати увесь світ, то найвищі ставки в Африці – 19% і Південній Америці – 15%. У високорозвинених країнах, таких як Канада та США процентна ставка становить 1,5% та в Японії – 0,1% по депозитах понад один рік.

Система гарантування в Європі, зокрема фінансує реструктуризацію та ліквідацію банку відповідно до правил ЄС. І через всі жорсткі умови – не дозволяє розвалюватися банку. Всі банки без виключення повинні вступити до цієї системи. Як учасники, вони сплачують певні внески відповідно профілю банку й ризиковості операцій в ньому. Дані внески, надходять до спец. фонду створеного ЄЦБ. Сума всіх грошових коштів, повинна до 2025 р. досягнути рівня, котрий відповідає 0,8% захищеності депозитів.

7. Факторів впливу на депозитний портфель існує досить багато, кожен з яких має свої особливості та властивості. Проведені розрахунки, які представлені в табл. 3.8 та 3.9 свідчать про те, що у разі збільшення темпів інфляції відбудеться закономірне збільшення депозитного портфелю банку за умови незмінності усіх інших складових ресурсної бази. Проте зменшення темпів інфляції на 1 % показало, що прогнозний розмір депозитного портфелю знижуватиметься. Отже, можна зробити висновок, що збудована модель дала змогу визначити фактор, який спричинив найбільший вплив на розмір депозитного портфелю, а саме темп інфляції.

8. Перспективні шляхи вдосконалення системи гарантування вкладів в Україні такі:

- наближення вітчизняного банківського законодавства щодо гарантування вкладів до вимог ЄС, зокрема до Директиви 2014/49/ЄС та 2014/59/ЄС.

- розширення кола суб'єктів, яким гарантуватиметься повернення вкладів.

- поетапне збільшувати гарантованої суми вкладу.

- перехід до диференційованої системи вкладів до Фонду в залежності від ризиків, котрі має кредитна установа.

- удосконалення взаємодії між учасниками систем фінансової безпеки, насамперед – обміну інформацією;

- удосконалення чинного законодавства щодо захисту вкладень юридичних та фізичних осіб в формі депозитів і приватної власності в цілому.

- посилення відповідальності власників банків за доведення установи до неплатоспроможності.

- виплата гарантованих Фондом грошових сум повинна розпочинатися з того часу, коли банк, порушивши договірні умови, затримав виплату коштів вкладникам на певний проміжок часу.

- розроблення заходів для мінімізації ризиків та стабілізації системи вразі настання кризи.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Котковський В. С., Неізнана О. В. Банківські операції: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2011. 498 с.

2. Кузнецова С.А., Болгар Т.М., Пестовська З.С. Банківська система: навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2014. 400 с.

3. Проконенко О.О., Ільчук В.П. Еволюція становлення та розвитку депозитних операцій. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2013. № 4 (70). С. 412- 420.

4. Варцаба В. І., Машіко В. І. Облік у банках (у таблицях і схемах): навчальний посібник. Ужгород: Говерла, 2016. 183 с.

5. Савлук М. І., Мороз А. М., Лазепко І. М. Гроші та кредит : підручник 6-те вид., перероб. і доп. Київ: КНЕУ, 2011. 589 с.

6. Мельничук Н.Ю., Ковальчук С.С. Депозитна діяльність банківських установ у контексті формування їхньої ресурсної бази. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. № 1(67). С. 153-167. DOI:

<https://doi.org/10.32836/2521-666X/2020-67-26>

7. Horbachova O. Development of the national economy, finance and banking in a pandemic: current challenges and new opportunities. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-108-4-1>

8. Еш С. М. Депозитна політики банків та інструменти її реалізації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. С. 135-138.

9. Андрушків Т. Депозитна політика комерційного банку та напрями її вдосконалення в умовах економічної кризи. *Українська наука. минуле, сучасне, майбутнє*. 2012. Випуск 17. С. 3-13.

10. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 5-6. С. 30.

11. Ганюк Н. З. Депозитні операції комерційних банків: особливості практичної реалізації та перспективи розвитку: дипломна робота. Тернопіль, 2013. 103 с.

12. Сивик О. О. Депозитна політика банківських установ України: дипломна робота. Тернопіль, 2018. 101 с.

13. Хміль Л. М., Коцовська Р. Р., Пшик Б. І. Операційний менеджмент у банках: навч. посібник. Київ: УБС НБУ, 2007. 319 с.

14. Лаврушин О.И.. Банковский менеджмент: ученик / под ред. О. И. Лаврушина. Москва: Кнорус, 2011. 560 с.

15. Аврамчук Л. А., Моргун А. С. / Необхідність ефективного управління депозитним портфелем банківських установ України. *Scientific collection «INTERCONF»*. 2021, №49. С. 148-156. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.7>

[8.04.2021.013](#)

16. Євдокимова Н.В. Моделі управління депозитними ресурсами комерційного банку дис. канд. екон. наук : 08.00.11. Хмельницький, 2019. 200 с.

17. Черкасова С.В. Ринок фінансових послуг: навч. посібник. Львів: Магнолія 2006, 2011. 496 с.

18. Бартош О.М. Депозитна політика як складова системи управління діяльністю банку. *Фінансовий простір*. 2014. № 4(16). С. 19-24.

19. Качетикова Т.В., Федоренко В.С. Економічна сутність та принципи депозитної політики банку. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 16. С. 734-737.

20. Коваленко М. О. Депозитна політика банків України та її вплив на ефективність залучення депозитних ресурсів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 2. С. 39-44.

21. Лютий І. О. Депозитний ринок в інвестиційній політиці економічного зростання. *Фінанси України*. 2012. № 5. С.3-8.

22. Мельник А. Аналіз залучення фінансових ресурсів банківською системою України. *Економіка та держава*. 2014. № 5. С. 72-74.

23/ Мищенко В. І. Банківські операції: підручник 2-ге вид., перероб. і доповн. Київ: Знання, 2007. 796 с.

24. Міністерство фінансів України. *Фінансовий портал*. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2019/01/10/36310894/>

25. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>

26. Дзюблюк, О.В. (2019). Банківські операції Тернопіль. ГНЕУ «Економічна думка».

27. Гарбар, Ж. В. Особливості формування депозитного портфелю банківських установ. *Соціум. Наука. Культура, Економіка*. 2010. С. 55-58.

28. Куди вкладати гроші під час кризи: п'ять порад Українцям. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30955044.html>

29. Рейтинг банків за зростанням депозитів у 2020 році. *FINBALANCE: Фінанси та економіка*. URL: <https://finbalance.com.ua/news/reytinh-bankiv-za-zrostannyam-depozitiv-u-2020-rotsi>

30. Річна фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua>.

31. Волохата В. Є. Фактори формування депозитних ресурсів банку. *Бізнес-інформ*. 2013. №8.

32. Лішчик А. Україна платить за Коломойського. *Газета.ру*. 2017. С. 4-5.

33. Пантелєєва Н. М. Фінансові інновації в умовах цифровізації економіки: тенденції, виклики та загрози. *Приазовський економічний вісник*. 2018. № 3 (03). С. 68–73.

34. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. URL: <http://www.fg.org.ua>.

35. Про банки та банківську діяльність: Закон України № 2121-III від 19.11.2016 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

36. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua>

37. Жмурко Н. В. Милянник З. С. Оцінка ресурсного потенціалу комерційних банків України в умовах фінансової кризи. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. №13. С. 114-117.

38. Банківські операції підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; за заг. ред. А. М. Мороза. Київ: КНЕУ, 2008. 608 с.

39. Кравцов Д. О. Депозитні операції банків: дипломна робота. Суми, 2020. 46 с.

40. World Deposit Rates: [Електронний ресурс]. URL:

<https://europe.deposits.org/>

41. Withholding Tax Rates 2021 [Електронний ресурс]. URL: <https://goo.gl/DXZUXL>

42. Волкова Н. І. Удосконалення управління залученими депозитними ресурсами банку. *Економіка і організація управління*. 2016. № 1 (21). URL:

<https://goo.gl/q3Atd2>.

43. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» ВВР 2012 №50 ст. 564.

44. Даниленко А. Еволюція системи гарантування вкладів до світових стандартів: макропруденційний аспект. *Visnyk of the National of Ukraine*. 2017. №.

242. С.13-30.

45. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України № 4452-VI від 23.02.2012. (редакція 17.10.2019). URL:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>

46. Оленчик А. Фонд гарантування вкладів. *Lb.ua Дорослий погляд на світ*. URL: <http://surl.li/agnri>

47. Кинів Б. Ю. Правові аспекти функціонування системи гарантування вкладів банківського союзу ЄС Legal aspects of deposit guarantee schemes of European banking union. URL: http://vjhr.sk/archive/2015_4_2/7.pdf

48. Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб – вкладників комерційних банків. Указ Президента України № 996/98, від 10.09.1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996/98>

49. Про Національний банк України. Закон України № 679-XIV від 20.05.1999 р. (редакція 17.10.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>

50. Про банки і банківську діяльність. Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р. (редакція 13.02.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

51. Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Закон України №2740-III від 20.09.2001р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2740-14/card2#Card>

52. Про періодичкові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України. Закон України №639-VI від 31.10.2008р. (редакція 14.04.2012). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/639-17>

53. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку. Закон України № 629-VIII від 16.07.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/629-19>

54. Гарантування вкладів фізичних осіб в Україні. URL: <http://surl.li/aqpnl>

55. Артем'єва О.О., Кричфалуший А. І. Система гарантування вкладів як індикатор стійкості банківської системи України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаук»*. Серія: «Економічні науки». № 02(34). 2020. С. 91-101

56. Жмурко Н.В., Мельник Ю.В. Аналіз впливу депозитного ризику на ліквідність банківської системи України. *Економічні науки*. Випуск 13. Частина 3. 2015. С. 110-113

57. Тітківська С.В. Методологічні підходи до визначення факторів депозитних ризиків банку як об'єкта регулювання. *Економічний простір*. 2008. № 13. С. 140-148.

58. Гордіца Т. М. Методологічні аспекти визначення депозитного ризику фізичних осіб у банківській сфері. *Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії*. Випуск 2 (21). 2011. С.70-84.

59. Лунякова Н. А. Сущность, классификация и факторы возникновения депозитных рисков банков. *Вісник СевНТУ. Економіка і фінанси: збірник наукових праць*, № 98. 2009. С. 84–91.

60. Д'яконова І., Шелюк А. Теоретичні аспекти сутності депозитних ризиків у банківській діяльності. *Економіст*, №6. 2013. С. 19-21.

61. Валентюк Н. В., Суботіна Г. О. Визначення впливу ресурсної бази на прибуток банку. *Economics Bulletin*, №4. 2017. С. 124-134.

62. Аврамчук Л. А., Моргун А. С. Необходимость вдосконалення депозитної політики банківських установ в Україні. Die Relevanz und die Neuheit der modernen wissenschaftlichen Studien: der Sammlung wissenschaftlicher Arbeiten «ΛΟΓΟΣ» zu den Materialien der internationalen wissenschaftlich-praktischen Konferenz, Wien, 23 August, 2019. Wien: NGO «Europäische Wissenschaftsplattform». 2019. B.1. P. 51-54.

63. Аврамчук Л.А., Моргун А.С. Підходи до визначення ефективності депозитної політики банку. Напрями та сучасний розвиток міжнародних відносин: економічні та політичні аспекти. Запоріжжя: Класичний приватний університет. 2020. С.97-100.

64. Павлова О. А. Новітні депозитні послуги як напрям формування незалежної ресурсної бази банківських установ в умовах кризових явищ в економіці України. Міждисциплінарна куреова робота. Тернопіль, 2016. 59 с.

65. Андренко О., Вороніна Л. Проблеми розвитку депозитних операцій банківських установ. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2018. № 47. С. 37–41.

66. Гончарова К.В. Визначення сутності поняття «депозитна політика банку». *Управління розвитком*. 2014. № 2. С. 158-160.

67. Коцовська Р.Р., Павлищан О.П., Хміль Л.М. Банківські операції [навч. посіб.]. К.: УБС НБУ; Знання, 2010. 390 с.

68. Грибенкин Б.С. Управління депозитними ресурсами банку. *Управління розвитком*, 2013. № 4(144). С. 80–83.

69. Мельникова І.М. Маркетингова політика комерційного банку на депозитному ринку. К.: КНТЕУ, 2009. 197 с.

70. Еш С.М. Депозитна політика комерційного банку та напрями її вдосконалення в умовах економічної кризи. *Наукові здобутки молоді вирішення проблем заручування людства у XXI столітті: програма і матеріали*

79-ї міжнародної наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів,

(15–16 квітня 2013 р.). К.: НУХТ, 2013. Ч. 4. С. 212-213.

71. Кучеренко С.А. Депозитна політика банку та основні напрями її реформування. *БІЗНЕСІНФОРМ*, 2013. №6. С. 342-345.

72. Сняк А.А. Можливі напрями удосконалення депозитної політики комерційних банків України на сучасному етапі. URL: <https://cutt.ly/GTsCZxF>

73. Аврамчук Л.А., Моргун А.С. Вплив рівня розвитку економіки на тенденції зміни депозитного портфелю банків України. *Збірник наукових праць ЛОГОС*. 2020. С. 52-55. <https://doi.org/10.36074/15.05.2020.v1.19>

74. Аналіз банківської діяльності: підручник / А.М. Герасимович та ін.; за ред. А.М. Герасимовича. Київ: КНЕУ, 2010. 599 с.

75. Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами: Постанова Правління Національного банку України від 3 грудня 2003 р. № 516. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03>

76. Колодяжніа Т.В., Бакуменко Г.О. Економічна сутність та класифікація депозитних операцій комерційних банків. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 22. 2018. С. 802-805.

77. Прасолова С.П., Вовченко О.С. Банківські операції: навч. посіб. та практ. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 568 с.

ДОДАТКИ
НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України